

Bijlagen

Koersen op kwaliteit van de samenleving

Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2024

onder redactie van

Lotte Vermeij

Yvonne de Kluzenaar

Mark Reijnders

Marcel Coenders

met bijdragen van

Andries van den Broek, Joris Broere, Jaco Dagevos, Evelien Eggink, Bram Geurkink, Benedikt Goderis, Arjen van der Heide, Lex Herweijer, Willem Huijnk, Jurjen Iedema, Edith Josten, Mirjam de Klerk, Sander Muns, Lonneke van Noije, Dirk Postma, Roelof Schellingerhout, Debbie Verbeek-Oudijk, Maroesjka Versantvoort, Jan Dirk Vlasblom en Frieke Vonk

Inhoud

A	Methodologische verantwoording.....	3
	Bijlage bij hoofdstuk 2.....	6
	Bijlage bij hoofdstuk 3.....	9
	Bijlage bij hoofdstuk 4.....	13
	Bijlage bij hoofdstuk 5.....	19
	Bijlage bij hoofdstuk 6.....	29
	Bijlage bij hoofdstuk 7.....	36
	Bijlage bij hoofdstuk 8.....	39
	Bijlage bij hoofdstuk 10.....	42

A Methodologische verantwoording

In deze bijlage geven we een overzicht van de belangrijkste databronnen die gebruikt zijn. Ook geven we een korte toelichting op de uitgevoerde analyses.

A.1 Databronnen

Nederland in Beeld

De dataverzameling Nederland in Beeld (NIB) is een doorlopende dataverzameling die in samenwerking met het SCP door het CBS wordt uitgevoerd. Sinds de zomer van 2021 wordt er iedere maand een groep Nederlandse inwoners van 18 jaar of ouder benaderd met het verzoek om deel te nemen aan het onderzoek. De NIB-enquête is een zogenoemde *mixed mode survey*: respondenten kunnen via internet (CAWI) óf in persoon (CAPI) deelnemen aan de enquête, en bij uitzondering via telefoon (CATI).¹ Er zijn momenteel twee volledige jaargangen beschikbaar: jaarbestand 2021-2022 en jaarbestand 2022-2023. De respons voor 2021-2022 bedraagt 48,0%; voor 2022-2023 is de voorlopige respons 51,4%. In de periode 2021-2022 deden 4852 mensen mee aan het eerste deel van de vragenlijst (3988 CAWI, 831 CAPI, 33 CATI). In de periode 2022-2023 deden 5984 mensen mee (4162 CAWI, 1813 CAPI, 9 CATI). Respondenten die deelgenomen hebben aan het eerste deel van de vragenlijst zijn later nogmaals benaderd om deel te nemen aan het tweede deel van de vragenlijst. In het jaarbestand 2021-2022 hebben 3618 respondenten deelgenomen aan het tweede deel van de vragenlijst. Deel twee van het jaarbestand 2022-2023 is nog niet opgeleverd, en daarom niet gebruikt in dit rapport.

NIB is tot stand gekomen via een personensteekproef.² De doelpopulatie bestaat uit alle in Nederland woonachtige personen van 18 jaar of ouder, die geregistreerd zijn als ingezetene in de Basisregistratie Personen (BRP) en die deel uitmaken van particuliere huishoudens. De werkwijze tussen jaargang 2021-2022 is als volgt. De steekproef is in twee stappen getrokken. Allereerst is er een gestratificeerde steekproef van gemeenten getrokken volgens de COROP-gebiedsindeling. Vervolgens is er binnen de geselecteerde gemeenten een enkelvoudig aselechte steekproef getrokken. De NIB-resultaten zijn gewogen.³ In jaargang 2022-2023 is vrijwel dezelfde werkwijze gevolgd, maar is ervoor gekozen om regionaal te oversampelen. Hierbij wordt de eerder door het SCP ontwikkelde gemeentetypologie gevolgd.⁴ Dit houdt in dat er, boven op de basissteekproef, nog extra personen werden benaderd uit universiteitssteden en welvarende woongemeenten. Door het oversampelen zijn er voldoende respondenten om per type gemeente uitsplitsingen te kunnen maken. Voor het benaderen van de extra respondenten is dezelfde werkwijze gevolgd als in de jaargang 2021-2022.

Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2023 via het LISS panel

Speciaal voor deze publicatie zijn aanvullende gegevens verzameld. De vragenlijst 'Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2023' (SCO'23) is aan respondenten voorgelegd via het LISS panel. Dit panel is tot stand gekomen door middel van een kanssteekproef van huishoudens. Deze steekproef is door

1 CAPI: *Computer Assisted Personal Interviewing*; CATI: *Computer Assisted Telephone Interviewing*; CAWI: *Computer Assisted Web Interviewing*.

2 Voor meer informatie over de NIB-enquête, zie: www.scp.nl/publicaties/publicaties/2022/09/27/nederland-in-beeld-nib-onderzoeksbeschrijving.

3 Hiervoor is een additief weegmodel gebruikt op basis van inkomen, herkomst, type huishouden, provincie, de vier grootste gemeenten en geslacht x leeftijd.

4 Zie voor meer informatie Vermeij et al. (2021).

het CBS uit het populatieregister getrokken. Deze werkwijze zorgt ervoor dat er een betere afspiegeling van de Nederlandse bevolking ontstaat dan in panels die op basis van zelfaanmelding zijn samengesteld. Dat maakt het LISS panel een kwalitatief hoogwaardig panel. Maar elk panelonderzoek komt ook met beperkingen. De uitkomsten van een online panel kunnen wat meer vertekend worden door selectiebias⁵ dan onderzoek waarbij ook de mogelijkheid aangeboden wordt om in persoon (*face to face*) deel te nemen aan de enquête. Daarnaast zijn respondenten al enige tijd lid van het panel. Een panel kan ook daardoor een wat vertekend beeld geven in vergelijking met een verse steekproef: panelleden doen vaker dan anderen mee aan vragenlijstonderzoeken, wat hun antwoorden op vragen mogelijk beïnvloedt. We moeten daarbij dus enigszins voorzichtig zijn bij het generaliseren van bevindingen. Voor meer informatie over het LISS panel verwijzen wij naar de website van Centerdata: www.centerdata.nl/liss-panel.

In september 2023 is er een vragenlijst afgenomen in het LISS panel. De respondenten vullen de vragenlijst online in. Deelnemers die niet in het bezit zijn van een computer en/of internetverbinding krijgen een laptop in bruikleen om de vragenlijst mee in te vullen. De meting is door 3125 respondenten ingevuld. Er waren in eerste instantie 4498 panelleden uitgenodigd om deel te nemen; de respons komt daarmee op 69.5%.

A.2 Analyses

Weergave van percentages en gemiddelden

In deze publicatie presenteren we percentages omwille van de leesbaarheid. Daarbij is het belangrijk te vermelden dat dit schattingen zijn en zij dus onzekerheidsmarges kennen. Dit betekent dat de werkelijke percentages voor de Nederlandse bevolking (als iedereen in Nederland de vragen beantwoord zou hebben) iets hoger of juist iets lager kunnen uitvallen. De in de hoofdstukken gepresenteerde percentages zijn de gewogen beschrijvende statistieken, weergegeven voor de populatie als geheel en voor uitsplitsingen naar opleiding en inkomen. Voor opleiding is de volgende categorie-indeling gehanteerd: 1) basisonderwijs en vmbo; 2) havo, vwo en mbo; en 3) hbo en wo. Voor inkomen is uitgegaan van het gestandaardiseerde huishoudensinkomen, waarbij respondenten zijn ingedeeld in vijf in omvang gelijke groepen (kwintielen).

Toetsing van verschillen

Bij het toetsen van verschillen tussen groepen hanteren we, tenzij anders vermeld, een significantieniveau van $p < 0,05$. Allereerst is getoetst of de opleidingscategorieën onderling significant van elkaar verschillen. Een vergelijkbare toetsing is uitgevoerd om na te gaan of de inkomenscategorieën significant van elkaar verschillen (model 1). Dit biedt een eerste inzicht in verschillen in opvatting tussen bijvoorbeeld de laagste inkomensgroep en de hogere inkomensgroepen. Vervolgens is getoetst of de significantie van die verschillen (tussen opleidingsgroepen onderling, resp. inkomensgroepen onderling) blijft staan na correctie voor andere variabelen. Daarbij is steeds gecontroleerd voor in ieder geval de volgende a priori geselecteerde variabelen: leeftijd, huishoudsamenstelling en geslacht (model 2). De analyses zijn gewogen uitgevoerd. Zie ook de bijlagen bij de hoofdstukken voor verdere aanvullingen.

⁵ Bepaalde groepen, waaronder laaggeletterden, anderstaligen en mensen met beperkte digitale vaardigheden, kunnen ondervertegenwoordigd zijn.

Tabel A.1 Variabelen en categorieën bij de analyses

variabele	categorie
leeftijd	18-25 jaar 26-35 jaar 36-45 jaar 46-55 jaar 56-65 jaar 66-75 jaar > 75 jaar
huishoudenssamenstelling	eenpersoonshuishouden niet-gehuwd paar zonder kinderen gehuwd paar zonder kinderen niet-gehuwd paar met kinderen gehuwd paar met kinderen eenouderhuishouden overig huishouden institutioneel huishouden onbekend
geslacht	man vrouw
inkomen	vijf in omvang gelijke groepen (kwintielen)
opleiding	basisonderwijs, vmbo havo, vwo, mbo hbo, wo

Literatuur

Vermeij, L., J. Iedema, J. Boelhouwer, I. Ooms en J. Kullberg (2021). *Vier typen gemeenten Een laagdrempelig instrument om de belangrijkste verschillen tussen gemeenten een plek te geven in SCP-onderzoek* (achtergrondnotitie). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage bij hoofdstuk 2

Tabellen bij paragraaf 2.2

Tabel B2.1 Ervaren psychische klachten naar sociaal-demografische variabelen op basis van lineaire regressie, 2021/2022 (in gewogen ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten)^{a,b,c}

	(1) Model_Ink	(2) Model_Ink_corr	(3) Model_Opl	(4) Model_Opl_corr
1 ^e kwintiel (laagste inkomens)	0,000 (.)	0,000 (.)		
2 ^e kwintiel	3,982*** (1,00)	1,394 (1,00)		
3 ^e kwintiel	6,469*** (0,97)	4,034*** (0,98)		
4 ^e kwintiel	7,016*** (0,94)	5,073*** (0,96)		
5 ^e kwintiel (hoogste inkomens)	9,041*** (0,91)	7,291*** (0,95)		
onbekend	10,070** (4,14)	10,718*** (4,04)		
bo, vmbo			0,000 (.)	0,000 (.)
havo, vwo, mbo			0,276 (0,77)	1,555** (0,76)
hbo, wo			2,435*** (0,75)	4,180*** (0,77)
man		0,000 (.)		0,000 (.)
vrouw		-3,208*** (0,55)		-3,399*** (0,55)
18-25 jaar		0,000 (.)		0,000 (.)
26-35 jaar		4,380*** (1,06)		4,018*** (1,07)
36-45 jaar		3,170*** (1,06)		2,672** (1,06)
46-55 jaar		4,019*** (1,03)		4,790*** (1,03)
56-65 jaar		5,362*** (1,09)		6,108*** (1,09)
66-75 jaar		10,054*** (1,20)		10,251*** (1,19)
> 75 jaar		10,233*** (1,41)		10,310*** (1,41)
eenpersoonshuishouden		0,000 (.)		0,000 (.)
niet-gehuwd paar zonder kinderen		0,011 (1,11)		1,526 (1,10)
gehuwd paar zonder kinderen		4,372*** (0,85)		5,969*** (0,84)
niet-gehuwd paar met kinderen		6,860*** (1,21)		8,269*** (1,20)
gehuwd paar met kinderen		4,234*** (0,87)		6,092*** (0,83)
eenouderhuishouden		3,275*** (1,23)		3,879*** (1,23)
overig huishouden		-4,019 (4,06)		-4,901 (4,19)
constant	67,683*** (0,73)	63,073*** (1,12)	72,550*** (0,61)	63,670*** (1,17)
n	3542	3542	3509	3509
adjusted R ²	0,029	0,080	0,004	0,069
pseudo R ²				
ll_o	-15030,309	-15030,309	-14881,237	-14881,237
ll	-14975,325	-14873,097	-14873,492	-14748,225
chiz				

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

- a De tabel laat de gewogen modellen zien waarin de ervaren psychische klachten naar kenmerken zijn getoetst.
b Model 1 betreft de toets voor het ongecorrigeerde verschil in psychische klachten naar inkomenskwintielen. In model 2 is dit verschil naar inkomenskwintielen gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en type huishouden. Model 3 betreft de toets voor het ongecorrigeerde verschil in psychische klachten naar opleiding. In model 4 wordt dit model gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en type huishouden. De modellen zijn gewogen naar de totale Nederlandse volwassen populatie.
c Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'21 en '22)

Tabel B2.2 Trend in psychische klachten naar inkomen en opleiding, 2018-2022 (in procenten)

jaar	2018	2019	2020 ^f	2021	2022
totaal personen ^a	11,9	11,5	11,9	15,1	13,8
geslacht: mannen ^a	9,8	9,3	9,3	12,1	11,5
geslacht: vrouwen ^a	14	13,6	14,4	18,1	16,2
leeftijd: 12 tot 18 jaar	6	8,3	7,2	12,6	11,1
leeftijd: 18 jaar en ouder	12,5	11,8	12,3	15,3	14,1
bo, vmbo ^b	17,7	17,1	15,3	17,8	17,7
havo, vwo, mbo ^c	11,5	10,2	11,6	13,1	12,8
hbo, wo ^d	8,5	8,5	10,1	12,9	10,3
1 ^e kwintiel (laagste inkomens) ^e	22,5	22,5	23	26	23,4
2 ^e kwintiel ^e	14,9	12,7	13,6	17,6	16,6
3 ^e kwintiel ^e	10,9	10,8	9,5	13,5	13,4
4 ^e kwintiel ^e	9,1	8,4	8,7	13,1	11,1
5 ^e kwintiel (hoogste inkomens) ^e	6,3	6,7	8,1	9	8,6

- a Voor geslacht en het totaal is de bevolking van 18 jaar en ouder meegenomen
- b Basisonderwijs, vmbo, de eerste drie leerjaren van havo/vwo en de entreeopleiding, de voormalige assistentenopleiding (mbo-1). Het betreft hier mensen van 25 jaar en ouder.
- c Bovenbouw havo/vwo, de basisberoepsopleiding (mbo-2), de vakopleiding (mbo-3) en de middenkader en specialistenopleiding (mbo-4). Het betreft hier mensen van 25 jaar en ouder.
- d Hbo- of wo-onderwijs. Het betreft hier mensen van 25 jaar en ouder.
- e De inkomenskwintielen zijn hier gestandaardiseerde inkomens voor bevolking van 25 jaar en ouder: besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden en met wegingscorrectie naar geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, burgerlijke staat, stedelijkheid, provincie, landsdeel, huishoudgrootte, inkomen, vermogen, enquêteseizoen en doelgroep. Zie www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2019/18/weging-gezondheidsenquête-2014.
- f De dataverzameling uit 2020 werd verstoord door de coronacrisis. Huisbezoek was niet het gehele jaar mogelijk, waardoor data alleen via internet werden verzameld. Via een apart weegmodel is dit jaar gecorrigeerd.

Bron: CBS (GE'18-'22)

Tabellen bij paragraaf 2.3

Tabel B2.3 Trend in matige en sterke eenzaamheid naar leeftijd, bevolking 18 jaar en ouder, 2018-2022 (in procenten, gewogen)^a

	19-34 jr eenzaam	19-34 jr (zeer) sterk eenzaam	35-49 jr eenzaam	35-49 jr (zeer) sterk eenzaam	50-64 jr eenzaam	50-64 jr (zeer) sterk eenzaam	65-74 jr eenzaam	65-74 jr (zeer) sterk eenzaam	75-84 jr eenzaam	75-84 jr (zeer) sterk eenzaam	≥ 85 jr eenzaam	≥ 85 jr (zeer) sterk eenzaam
2012 ^b	33,8	7,4	37,4	8,4	40,3	9	40,9	7,3	49,5	9,9	59,2	13,8
2016 ^b	38,7	8,9	40,8	10,4	44,7	10,9	43,9	8,4	52,5	10,3	62,7	14,8
2020 ^c	46	10,7	45	11,3	46	11,5	44,6	8,2	53,6	11,2	65,9	14,3
2022	49,4	15,4	47,7	15,4	47,7	14,5	46	10,7	52,3	11,9	62,6	15,6

- a Eenzaamheid is gemeten met de De Jong-Gierveldschaal.
- b In 2012 en 2016 was de leeftijdsgroep 19-plus in plaats van 18-plus.
- c De cijfers van 2020 zijn verzameld gedurende de coronaperiode waardoor de dataverzameling werd verstoord: huisbezoek was niet het gehele jaar mogelijk, waardoor data alleen via internet binnen kwam. Hiervoor is voor dat jaar gecorrigeerd via een weegmodel. Bij de interpretatie van de trend moet daar rekening mee gehouden worden.

Bron: VZinfo

Tabel B2.4 Ervaren eenzaamheid naar sociaal-demografische variabelen op basis van lineaire regressie, 2021/2022 (in gewogen ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten)

	(1) Model_Ink	(2) Model_Ink_corr	(3) Model_Opl	(4) Model_Opl_corr
1 ^e kwintiel (laagste inkomens)	0,000 (.)	0,000 (.)		
2 ^e kwintiel	-0,027 (0,04)	-0,026 (0,04)		
3 ^e kwintiel	-0,157*** (0,04)	-0,148*** (0,04)		
4 ^e kwintiel	-0,177*** (0,04)	-0,149*** (0,04)		
5 ^e kwintiel (hoogste inkomens)	-0,241*** (0,03)	-0,208*** (0,04)		
onbekend	-0,055 (0,16)	-0,045 (0,16)		
bo, vmbo			0,000 (.)	0,000 (.)
havo, vwo, mbo			-0,041 (0,03)	-0,023 (0,03)
hbo, wo			-0,138*** (0,03)	-0,108*** (0,03)
man		0,000 (.)		0,000 (.)
vrouw		-0,063*** (0,02)		-0,057*** (0,02)
18-25 jaar		0,000 (.)		0,000 (.)
26-35 jaar		0,009 (0,04)		0,008 (0,04)
36-45 jaar		0,118*** (0,04)		0,122*** (0,04)
46-55 jaar		0,121*** (0,04)		0,087** (0,04)
56-65 jaar		0,164*** (0,04)		0,132*** (0,04)
66-75 jaar		0,174*** (0,05)		0,163*** (0,05)
> 75 jaar		0,160*** (0,05)		0,144*** (0,05)
eenpersoonshuishouden		0,000 (.)		0,000 (.)
niet-gehuwd paar zonder		-0,098** (0,04)		-0,144*** (0,04)
gehuwd paar zonder kinderen		-0,141*** (0,03)		-0,191*** (0,03)
niet-gehuwd paar met kinderen		-0,157*** (0,05)		-0,202*** (0,05)
gehuwd paar met kinderen		-0,067** (0,03)		-0,130*** (0,03)
eenouderhuishouden		0,003 (0,05)		-0,028 (0,05)
overig huishouden		0,409** (0,16)		0,419*** (0,16)
constant	1,668*** (0,03)	1,650*** (0,04)	1,598*** (0,02)	1,629*** (0,04)
n	3517	3517	3485	3485
adjusted R ²	0,019	0,035	0,008	0,028
pseudo R ²				
log likelihood nulmodel	-3378.752	-3378.752	-3336.265	-3336.265
log likelihood alt. model	-3342.817	-3307.492	-3321.945	-3279.066
chi ²				

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

- De tabel laat de gewogen modellen zien waarin ervaren eenzaamheid naar kenmerken zijn getoetst.
- Model 1 betreft de toets voor het ongecorrigeerde verschil in ervaren eenzaamheid naar inkomenskwintielen. In model 2 is dit verschil naar inkomenskwintielen gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en type huishouden. Model 3 betreft de toets voor het ongecorrigeerde verschil in psychische klachten naar opleiding. In model 4 wordt dit model gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en type huishouden. De modellen zijn gewogen naar de totale Nederlandse volwassen populatie.
- Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'21 en '22)

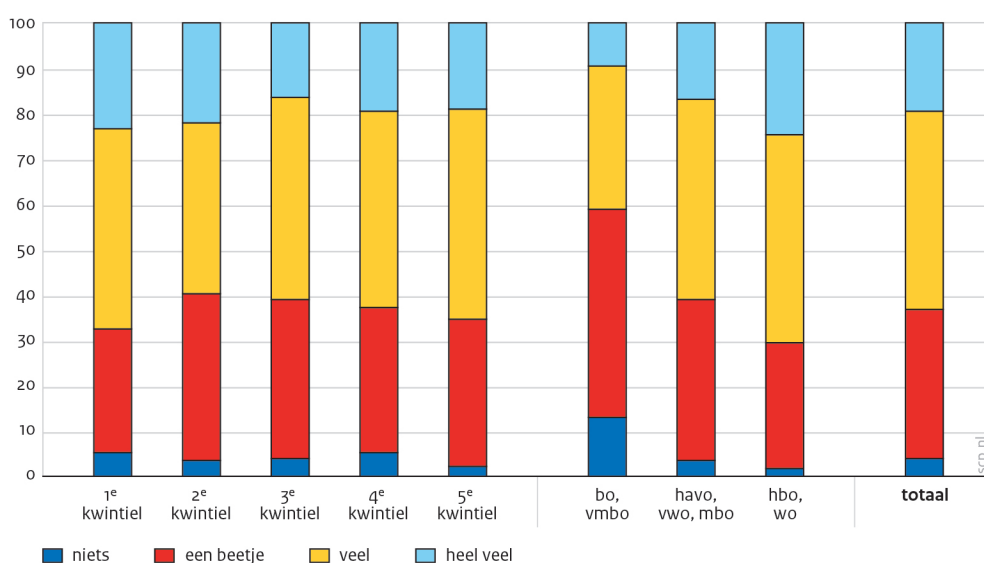
Bijlage bij hoofdstuk 3

Tabel B3.1 Ontwikkelingen in omvang werkweek, werkenden 15-75 jaar, 2017-2023 (in procenten)
(in procenten)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
in kleine deeltijdbaan (≥ 19 uur)	20	20	19	19	18	18	18
in grote deeltijdbaan (20-34 uur)	28	28	28	28	29	29	30
in voltijdswerk (≥ 35 uur)	53	53	53	53	52	52	52

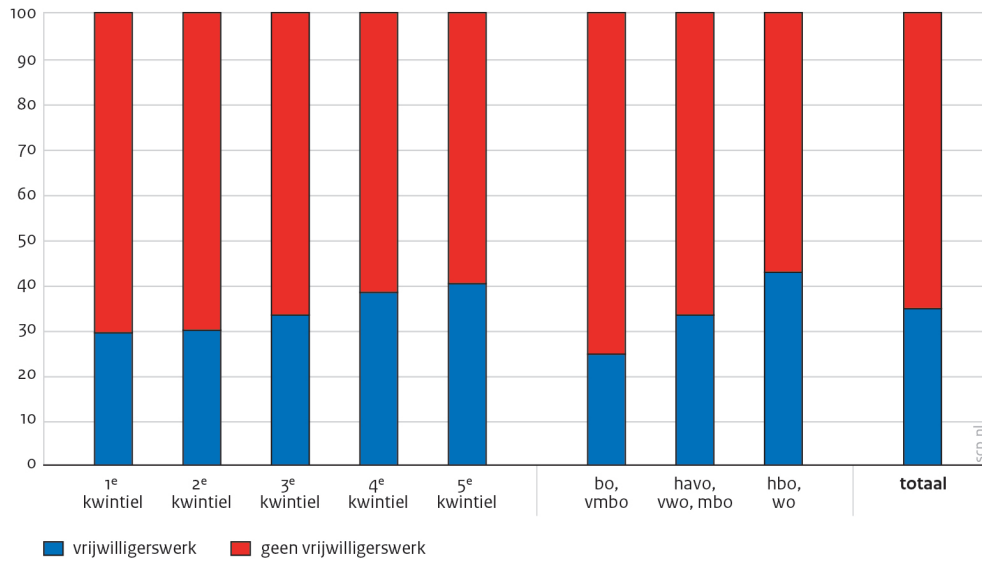
Bron: CBS (EBB'17-'23)

Figuur B3.1 Informeel leren: geleerd door te werken, werkenden 15-75 jaar, naar opleiding en inkomen, 2021 (in procenten, gewogen)

Bron: SCP/CBS (NIB'21)

Figuur B3.2 Vrijwilligerswerk naar opleiding en inkomen, bevolking 15 jaar en ouder, 2022 (in procenten, gewogen)^a

a Antwoord op de vraag: 'Heeft u de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk gedaan?'

Bron: SCP/CBS (NIB'22)

Tabel B3.2 Testen voor groepsverschillen in vrijwilligerswerk, naar opleiding en inkomen, bevolking 16 jaar en ouder, 2022 (in regressiecoëfficiënten)^a

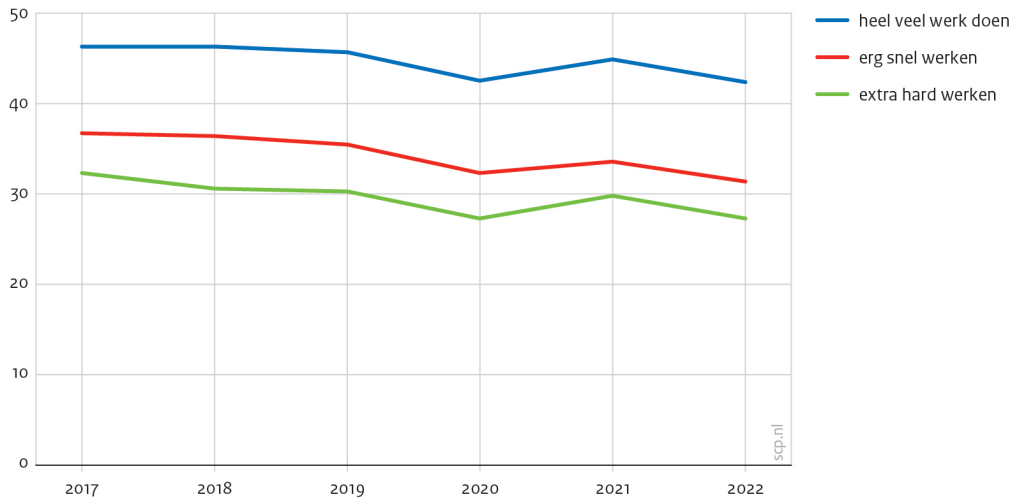
	(1) Model_Ink	(2) Model_Ink_corr	(3) Model_Opl	(4) Model_Opl_corr
1 ^e kwintiel (laagste inkomens)	0,000 (.)	0,000 (.)		
2 ^e kwintiel	0,007 (0,02)	-0,002 (0,02)		
3 ^e kwintiel	0,039* (0,02)	0,026 (0,02)		
4 ^e kwintiel	0,089*** (0,02)	0,075*** (0,02)		
5 ^e kwintiel (hoogste inkomens)	0,110*** (0,02)	0,097*** (0,02)		
onbekend	-0,096** (0,04)	-0,091** (0,05)		
bo, vmbo			0,000 (.)	0,000 (.)
havo, vwo, mbo			0,086*** (0,02)	0,117*** (0,02)
hbo, wo			0,180*** (0,02)	0,211*** (0,02)
anders			0,086** (0,04)	0,093** (0,04)
man		0,000 (.)		0,000 (.)
vrouw		0,001 (0,01)		-0,003 (0,01)
18-25 jaar		0,000 (.)		0,000 (.)
26-35 jaar		0,007 (0,02)		-0,032 (0,02)
36-45 jaar		0,054** (0,02)		0,024 (0,02)
46-55 jaar		0,057** (0,02)		0,057** (0,02)
56-65 jaar		0,030 (0,02)		0,048** (0,02)
66-75 jaar		0,071*** (0,03)		0,096*** (0,03)
> 75 jaar		-0,017 (0,03)		0,024 (0,03)
eenpersoonshuishouden		0,000 (.)		0,000 (.)
niet-gehuwd paar zonder kinderen		-0,069*** (0,02)		-0,062** (0,02)
gehuwd paar zonder kinderen		0,009 (0,02)		0,031* (0,02)
niet-gehuwd paar met kinderen		-0,070** (0,03)		-0,051* (0,03)
gehuwd paar met kinderen		-0,008 (0,02)		0,018 (0,02)
eenouderhuishouden		-0,087*** (0,03)		-0,076*** (0,03)
overig huishouden		-0,121 (0,09)		-0,126 (0,09)
institutioneel huishouden		0,066 (0,30)		0,013 (0,30)
onbekend		-0,111 (0,09)		-0,099 (0,09)
constant	0,292*** (0,02)	0,289*** (0,03)	0,247*** (0,01)	0,198*** (0,03)
n	5984	5984	5943	5943
adjusted R ²	0,010	0,016	0,021	0,034
pseudo R ²				
ll_o	-4047,874	-4047,874	-4023,852	-4023,852
ll	-4016,267	-3988,636	-3958,080	-3911,546
chiz				

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'22)

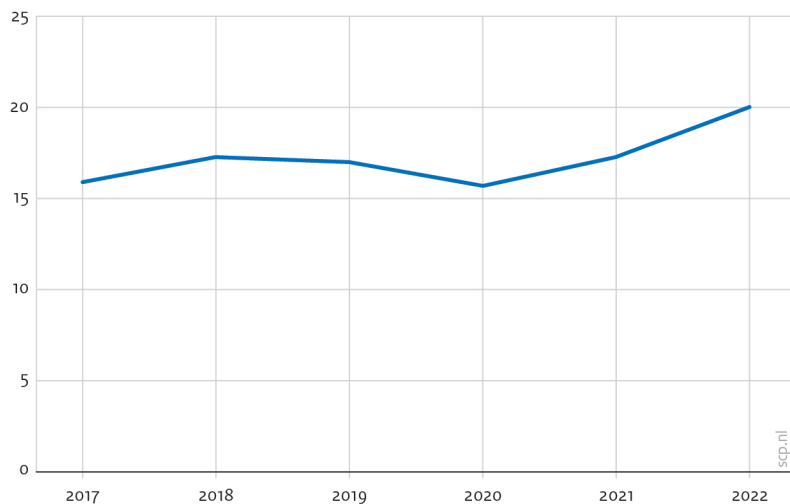
Figuur B3.3 Ervaren werkdruk: vaak of altijd erg snel, veel of extra hard moeten werken, 2017-2022 (in procenten, gewogen)^a

a Aan respondenten is gevraagd: ‘Moet u erg snel werken?’, ‘Moet u heel veel werk doen?’, ‘Moet u extra hard werken?’ De antwoordcategorieën waren: nooit, soms, vaak en altijd.

Bron: CBS/TNO (NEA '17-'22)

Figuur B3.4 Psychische vermoeidheid, 2017-2022 (in procenten, gewogen)^a

a Psychische vermoeidheid door het werk (burn-outklachten) wordt gemeten aan de hand van vijf uitspraken:

- Ik voel me emotioneel uitgeput door mijn werk.
- Aan het einde van een werkdag voel ik me leeg.
- Ik voel me moe als ik 's morgens opsta en geconfronteerd word met mijn werk.
- Het vergt heel veel van mij om de hele dag met mensen te werken.
- Ik voel me compleet uitgeput door mijn werk.

De antwoordmogelijkheden hierbij zijn: nooit, enkele keren per jaar, maandelijks, enkele keren per maand, wekelijks, enkele keren per week of elke dag. Als iemand gemiddeld op de vijf uitspraken enkele keren per maand of vaker antwoordt, dan worden deze gevoelens van vermoeidheid en uitputting aangemerkt als psychische vermoeidheid door het werk.

Bron: CBS/TNO (NEA '17-'22)

Bijlage bij hoofdstuk 4

Tabel B4.1 Overzicht gebruikte items en bestanden

	items en antwoordcategorieën	gebruikte bestanden
figuur 4.1	'Ik voel me thuis in Nederland'	LISS (DAN'18)
figuur 4.2	'Ik voel me verbonden met Nederland'	Veldwerkperiode: juni-september 2018 n = 4881
tabel B4.2	'Ik hoor in Nederland' 'Ik voel verplichtingen tegenover Nederland' 'Ik voel dat ik iets moet bijdragen aan Nederland' 'Ik voel dat ik iets moet betekenen voor Nederland' 'Ik voel me betrokken bij Nederland' 'Ik voel dat ik invloed kan uitoefenen in Nederland' 'Ik voel me verantwoordelijk voor Nederland' 'Ik voel me verbonden met Nederlanders' <i>Antwoorden: 'zeer oneens' (1) tot 'zeer eens' (5)</i>	SCP (SCO'23) Veldwerkperiode: september 2023 n = 3125
figuur 4.4	'De mensen in de buurt gaan op een prettige manier met elkaar om' 'Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen' 'De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks' (omgekeerd) 'Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen' 'In deze buurt durven de mensen elkaar aan te spreken op onwenselijk gedrag' 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners' 'Als ik op vakantie zou gaan of langere tijd afwezig zou zijn, zou ik mijn huissleutel aan de burens durven te geven' 'Ik ben tevreden over de bevolkingssamenstelling in de buurt' <i>Antwoorden: 'helemaal eens' (1) tot 'helemaal oneens' (5)</i>	De Veiligheidsmonitor wordt (sinds 2017) tweejaarlijks afgenomen onder minimaal 65.000 personen. Zie voor verdere informatie Akkermans et al. 2024.
figuur 4.5	'De mensen in de buurt gaan op een prettige manier met elkaar om' 'Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen' 'De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks' (omgekeerd) 'Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen' 'In deze buurt durven mensen elkaar aan te spreken op onwenselijk gedrag' <i>Antwoorden: 'helemaal eens' (1) tot 'helemaal oneens' (5)</i>	NIB'22 en '23 Veldwerkperiode: juli 2022-juni 2023 n = 5562
figuur 4.7	Mate van vertrouwen in: De mensen in uw buurt Mate van vertrouwen in: Collega's of studiegenoten Mate van vertrouwen in: Mensen die u voor het eerst ontmoet Mate van vertrouwen in: Mensen die u alleen via internet kent <i>Antwoorden: 'helemaal 'geen vertrouwen' (1) tot 'alle vertrouwen' (10)</i>	NIB'22'23 Veldwerkperiode: juli 2022-juni 2023 n = 5562
figuur 4.8	Voelt u zich wel eens gediscrimineerd... ... door mensen die u tegenkomt in het dagelijks leven ... door de gemeente of overheid ... door de politie ... door leraren of onderwijsinstellingen ... door werkgevers ... door makelaars, woningbouwcorporaties of andere woningverhuurders ... door de huisarts, het ziekenhuis of andere zorginstelling <i>Antwoorden: 'nooit' (1), 'zelden' (2), 'soms' (3), 'vaak' (4) of 'heel vaak' (5)</i>	NIB'22 en '23 Veldwerkperiode: juli 2022-juni 2023 n = 5562
figuur 4.9	Is er iemand van uw familie, vrienden of kennissen die... ... boodschappen kan doen als u ziek bent? ... kan helpen bij klussen in huis, zoals reparaties uitvoeren, timmerwerk of schilderen? ... een logeeraadres kan bieden als u tijdelijk uit uw huis moet? ... advies kan geven bij een conflict op het werk? ... advies kan geven bij een conflict met familieleden? ... veel geld aan u kan lenen? ... iemand aan een baan kan helpen? ... medisch advies kan geven als u ontevreden bent over uw dokter? ... veel weet van allerlei regelingen van de overheid of geldzaken? ... een goede referentie kan geven bij een sollicitatie? ... meer dan 5000 euro verdient? <i>Antwoorden: 'ja' of 'nee'</i>	NIB'22'23 Veldwerkperiode: juli 2021-juni 2022 n = 3618

Bron: SCP

Tabel B4.2 Testen voor groepsverschillen in binding met Nederland en de Nederlanders naar kenmerken, OLS-regressie, bevolking 16 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	inkomen	inkomen+controle	opleiding	opleiding+controle
<i>inkomen</i>				
1 ^e kwintiel (ref.)	-	-		
2 ^e kwintiel	0,121** (0,06)	0,090 (0,06)		
3 ^e kwintiel	0,201*** (0,06)	0,220*** (0,06)		
4 ^e kwintiel	0,311*** (0,06)	0,306*** (0,06)		
5 ^e kwintiel	0,343*** (0,06)	0,361*** (0,06)		
onbekend	0,296*** (0,07)	0,325*** (0,07)		
<i>bo, vmbo (ref.)</i>			-	-
havo, vwo, mbo			0,075 (0,05)	0,172*** (0,05)
hbo, wo			0,260*** (0,05)	0,352*** (0,05)
<i>man (ref.)</i>		-		-
vrouw		-0,021 (0,04)		-0,026 (0,04)
anders		0,170 (0,56)		0,113 (0,56)
<i>16-25 jaar (ref.)</i>		-		-
26-35 jaar		0,077 (0,08)		0,053 (0,08)
36-45 jaar		0,217*** (0,08)		0,202** (0,08)
46-55 jaar		0,189** (0,08)		0,201** (0,08)
56-65 jaar		0,275*** (0,08)		0,303*** (0,08)
66-75 jaar		0,429*** (0,09)		0,456*** (0,09)
> 75 jaar		0,486*** (0,09)		0,512*** (0,10)
<i>eenpersoonshuishouden (ref.)</i>		-		-
ongetrouwd paar zonder kinderen		0,047 (0,07)		0,108 (0,07)
getrouwd paar zonder kinderen		0,052 (0,05)		0,119** (0,05)
ongetrouwd paar met kinderen		-0,141** (0,07)		-0,037 (0,07)
getrouwd paar met kinderen		-0,113* (0,06)		-0,072 (0,06)
eenouderhuishouden		-0,193** (0,09)		-0,183* (0,09)
overig		0,503*** (0,14)		0,623*** (0,14)
constant	-0,294*** (0,04)	-0,490*** (0,08)	-0,206*** (0,04)	-0,526*** (0,09)
n	2906	2906	2899	2899
adjusted R ²	0,014	0,054	0,010	0,056

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Afhankelijke variabele is factorscore op basis van tien items (zie tabel B4.1).

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B4.3 Testen voor groepsverschillen in sociale samenhang in de buurt naar kenmerken, OLS-regressie, bevolking 18 jaar en ouder, 2022/2023 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	inkomen	inkomen +controle	inkomen +controle +type gemeente	opleiding	opleiding +controle	opleiding +controle +type gemeente
<i>inkomen</i>						
1 ^e kwintiel (ref.)	-	-	-			
2 ^e kwintiel	0,270*** (0,04)	0,186*** (0,05)	0,154*** (0,04)			
3 ^e kwintiel	0,402*** (0,04)	0,301*** (0,04)	0,259*** (0,04)			
4 ^e kwintiel	0,443*** (0,04)	0,343*** (0,04)	0,295*** (0,04)			
5 ^e kwintiel	0,452*** (0,04)	0,362*** (0,04)	0,328*** (0,04)			
onbekend	0,070 (0,10)	0,091 (0,09)	0,138 (0,09)			
<i>opleiding</i>						
bo, vmbo (ref.)				-	-	-
havo, vwo, mbo				-0,024 (0,03)	-0,012 (0,03)	-0,009 (0,03)
hbo, wo				-0,023 (0,03)	-0,020 (0,03)	0,022 (0,03)
anders				0,070 (0,08)	0,091 (0,08)	0,113 (0,08)
man (ref.)		-	-		-	-
vrouw		0,064*** (0,02)	0,061** (0,02)		0,043* (0,02)	0,043* (0,02)
18-25 jaar (ref.)		-	-		-	-
26-35 jaar		0,053 (0,05)	0,058 (0,05)		0,084* (0,05)	0,074 (0,05)
36-45 jaar		0,183*** (0,05)	0,184*** (0,05)		0,215*** (0,05)	0,199*** (0,05)
46-55 jaar		0,062 (0,05)	0,055 (0,05)		0,118** (0,05)	0,091** (0,05)
56-65 jaar		0,069 (0,05)	0,043 (0,05)		0,111** (0,05)	0,070 (0,05)
66-75 jaar		0,169*** (0,05)	0,140*** (0,05)		0,197*** (0,05)	0,151*** (0,05)
> 75 jaar		0,249*** (0,06)	0,211*** (0,06)		0,246*** (0,06)	0,196*** (0,06)
eenpersoonshuishouden (ref.)		-	-		-	-
ongetrouwd paar zonder kinderen		0,049 (0,05)	0,041 (0,05)		0,114** (0,05)	0,092* (0,05)
getrouwd paar zonder kinderen		0,241*** (0,04)	0,193*** (0,04)		0,313*** (0,04)	0,253*** (0,04)
ongetrouwd paar met kinderen		0,270*** (0,05)	0,229*** (0,05)		0,354*** (0,05)	0,296*** (0,05)
getrouwd paar met kinderen		0,345*** (0,04)	0,281*** (0,04)		0,436*** (0,04)	0,353*** (0,04)
eenouderhuishouden		0,085 (0,05)	0,055 (0,05)		0,086 (0,05)	0,056 (0,05)
overig huishouden		0,141 (0,20)	0,177 (0,20)		0,066 (0,21)	0,116 (0,21)
institutioneel huishouden		1,770* (0,98)	1,586 (0,97)		1,882* (0,98)	1,683* (0,97)
onbekend		0,223 (0,18)	0,269 (0,20)		0,251 (0,18)	0,313 (0,20)
kleinschalige gemeenten			0,000 (.)			0,000 (.)
universiteitssteden			-0,372*** (0,03)			-0,401*** (0,03)
kleinstedelijke gemeenten			-0,221*** (0,03)			-0,231*** (0,03)
welvarende woongemeenten			-0,126*** (0,05)			-0,120** (0,05)
onbekend			-0,242 (0,22)			-0,286 (0,22)
constant	-0,370*** (0,03)	-0,617*** (0,05)	-0,375*** (0,05)	-0,014 (0,03)	-0,421*** (0,05)	-0,196*** (0,06)
n	5699	5699	5699	5662	5662	5662
adjusted R ²	0,027	0,050	0,072	-0,000	0,036	0,061

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Afhankelijke variabele factorscore op basis van acht items (zie tabel B4.1).

Bron: SCP/CBS (NIB'22 en '23)

Tabel B4.4 Testen voor groepsverschillen in algemeen sociaal vertrouwen naar kenmerken, OLS-regressie, bevolking 18 jaar en ouder, 2022/2023 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	inkomen	inkomen +controle	opleiding	opleiding +controle
<i>inkomen</i>				
1 ^e kwintiel (ref.)	-	-		
2 ^e kwintiel	0,328*** (0,06)	0,225*** (0,06)		
3 ^e kwintiel	0,459*** (0,05)	0,355*** (0,06)		
4 ^e kwintiel	0,536*** (0,05)	0,417*** (0,05)		
5 ^e kwintiel	0,619*** (0,05)	0,488*** (0,05)		
onbekend	-0,102 (0,11)	-0,111 (0,11)		
<i>opleiding</i>				
bo, vmbo (ref.)			-	-
havo, vwo, mbo			0,115*** (0,04)	0,242*** (0,04)
hbo, wo			0,483*** (0,04)	0,559*** (0,04)
anders			0,240** (0,11)	0,236** (0,11)
man (ref.)		-		-
vrouw		0,000 (0,03)		-0,034 (0,03)
18-25 jaar (ref.)		-		-
26-35 jaar		0,202*** (0,05)		0,109** (0,05)
36-45 jaar		0,329*** (0,05)		0,262*** (0,05)
46-55 jaar		0,339*** (0,05)		0,349*** (0,05)
56-65 jaar		0,393*** (0,06)		0,455*** (0,05)
66-75 jaar		0,489*** (0,07)		0,542*** (0,07)
> 75 jaar		0,505*** (0,09)		0,569*** (0,09)
eenpersoonshuishouden (ref.)		-		-
ongetrouwd paar zonder kinderen		0,028 (0,06)		0,067 (0,06)
getrouwd paar zonder kinderen		0,172*** (0,05)		0,287*** (0,05)
ongetrouwd paar met kinderen		0,095 (0,06)		0,202*** (0,06)
getrouwd paar met kinderen		0,086* (0,04)		0,228*** (0,04)
eenouderhuishouden		-0,229*** (0,06)		-0,145** (0,06)
overig huishouden		0,368* (0,21)		0,380* (0,21)
onbekend		-0,082 (0,21)		-0,043 (0,20)
constant	-0,515*** (0,04)	-0,748*** (0,06)	-0,329*** (0,04)	-0,805*** (0,06)
n	3927	3927	3909	3909
adjusted R ²	0,046	0,084	0,043	0,103

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Afhankelijke variabele factorscore op basis van vier items (zie tabel B4.1).

Bron: SCP/CBS (NIB'22 en '23)

Tabel B4.5 Testen voor groepsverschillen in ervaren discriminatie naar kenmerken, OLS-regressie, bevolking 18 jaar en ouder, 2022/2023 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	inkomen	inkomen +controle	inkomen +controle +herkomst	opleiding	opleiding +controle	opleiding +controle +herkomst
<i>inkomen</i>						
1 ^e kwintiel (ref.)	0,000	0,000	0,000			
2 ^e kwintiel	-0,245*** (0,05)	-0,157*** (0,05)	-0,094** (0,05)			
3 ^e kwintiel	-0,363*** (0,05)	-0,318*** (0,05)	-0,237*** (0,05)			
4 ^e kwintiel	-0,376*** (0,04)	-0,335*** (0,05)	-0,248*** (0,05)			
5 ^e kwintiel	-0,400*** (0,04)	-0,361*** (0,04)	-0,267*** (0,04)			
onbekend	-0,034 (0,10)	-0,124 (0,10)	-0,295*** (0,10)			
<i>opleiding</i>						
bo. vmbo (ref.)				0,000 (.)	0,000 (.)	0,000 (.)
havo, vwo, mbo				0,072** (0,04)	-0,052 (0,04)	-0,047 (0,04)
hbo, wo				-0,016 (0,03)	-0,133*** (0,04)	-0,127*** (0,04)
anders				-0,084 (0,09)	-0,129 (0,09)	-0,207** (0,08)
man (ref.)		-	-		-	-
vrouw		0,078*** (0,03)	0,075*** (0,03)		0,099*** (0,03)	0,090*** (0,03)
18-25 jaar (ref.)		0,000 (.)	0,000 (.)		0,000 (.)	0,000 (.)
26-35 jaar		0,103** (0,05)	0,096** (0,05)		0,093* (0,05)	0,086* (0,05)
36-45 jaar		0,014 (0,05)	-0,009 (0,05)		0,008 (0,05)	-0,010 (0,05)
46-55 jaar		-0,071 (0,05)	-0,084* (0,05)		-0,112** (0,05)	-0,108** (0,05)
56-65 jaar		-0,088* (0,05)	-0,078 (0,05)		-0,133*** (0,05)	-0,105** (0,05)
66-75 jaar		-0,253*** (0,06)	-0,241*** (0,06)		-0,289*** (0,06)	-0,258*** (0,06)
> 75 jaar		-0,467*** (0,06)	-0,428*** (0,06)		-0,484*** (0,06)	-0,427*** (0,06)
eenpersoonshuishouden (ref.)		0,000 (.)	0,000 (.)		0,000 (.)	0,000 (.)
ongehuwd paar zonder kinderen		-0,094* (0,05)	-0,094* (0,05)		-0,134*** (0,05)	-0,119** (0,05)
gehuwd paar zonder kinderen		-0,091** (0,04)	-0,090** (0,04)		-0,158*** (0,04)	-0,137*** (0,04)
ongehuwd paar met kinderen		-0,157*** (0,06)	-0,158*** (0,06)		-0,226*** (0,06)	-0,202*** (0,05)
gehuwd paar met kinderen		-0,104*** (0,04)	-0,133*** (0,04)		-0,191*** (0,04)	-0,193*** (0,04)
eenouderhuishouden		0,087 (0,06)	0,030 (0,06)		0,083 (0,06)	0,021 (0,06)
overig huishouden		-0,179 (0,19)	-0,214 (0,18)		-0,178 (0,19)	-0,193 (0,19)
institutioneel huishouden		-0,285 (1,02)	-0,202 (1,00)		-0,472 (1,02)	-0,349 (1,00)
onbekend		-0,312 (0,19)	-0,306 (0,19)		-0,336* (0,19)	-0,318* (0,19)
Nederland (ref.)			-			-
Europa (excl. Nederland)			0,182*** (0,05)			0,200*** (0,05)
buiten Europa			0,508*** (0,04)			0,545*** (0,03)
constant	0,363*** (0,04)	0,432*** (0,05)	0,279*** (0,05)	0,043 (0,03)	0,305*** (0,06)	0,186*** (0,06)
n	5394	5394	5394	5363	5363	5363
adjusted R ²	0,019	0,046	0,081	0,001	0,033	0,076

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Afhankelijke variabele factorscore op basis van zeven items (zie tabel B4.1).

Bron: SCP/CBS (NIB'22 en '23)

Tabel B4.6 Testen voor groepsverschillen in sociaal kapitaal naar kenmerken, OLS-regressie, bevolking 18 jaar en ouder, 2021/2022 (in regressiecoëfficiënten en standaardfouten)^a

	inkomen	inkomen +controle	opleiding	opleiding +controle
<i>inkomen</i>				
1 ^e kwintiel (ref.)	-	-		
2 ^e kwintiel	0,141 (0,23)	0,520** (0,22)		
3 ^e kwintiel	0,628*** (0,22)	0,791*** (0,21)		
4 ^e kwintiel	1,324*** (0,21)	1,245*** (0,20)		
5 ^e kwintiel	1,933*** (0,20)	1,913*** (0,20)		
onbekend	-2,899*** (0,92)	-2,812*** (0,85)		
<i>opleiding</i>				
bo, vmbo (ref.)			0,000 (.)	0,000 (.)
havo, vwo, mbo			1,536*** (0,18)	1,017*** (0,17)
hbo, wo			2,614*** (0,17)	1,968*** (0,17)
man (ref.)		0,000 (.)		0,000 (.)
vrouw		-0,031 (0,12)		-0,042 (0,12)
18-25 jaar (ref.)		0,000 (.)		0,000 (.)
26-35 jaar		-0,408* (0,22)		-0,509** (0,21)
36-45 jaar		-1,133*** (0,22)		-1,248*** (0,22)
46-55 jaar		-1,729*** (0,21)		-1,479*** (0,21)
56-65 jaar		-2,461*** (0,23)		-2,112*** (0,23)
66-75 jaar		-3,104*** (0,28)		-2,842*** (0,27)
> 75 jaar		-3,600*** (0,38)		-3,234*** (0,37)
eenpersoonshuishouden (ref.)		0,000 (.)		0,000 (.)
ongehuwd paar zonder kinderen		0,361 (0,23)		0,872*** (0,22)
gehuwd paar zonder kinderen		0,024 (0,20)		0,550*** (0,19)
ongehuwd paar met kinderen		0,722*** (0,25)		1,265*** (0,24)
gehuwd paar met kinderen		0,052 (0,19)		0,684*** (0,17)
eenouderhuishouden		0,243 (0,26)		0,492* (0,25)
overig huishouden		-1,338* (0,75)		-1,429* (0,74)
constant	6,271*** (0,16)	7,547*** (0,23)	5,545*** (0,14)	6,828*** (0,25)
n	2132	2132	2116	2116
adjusted R ²	0,068	0,200	0,101	0,206

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Afhankelijke variabele is som van acht items (zie tabel B4.1).

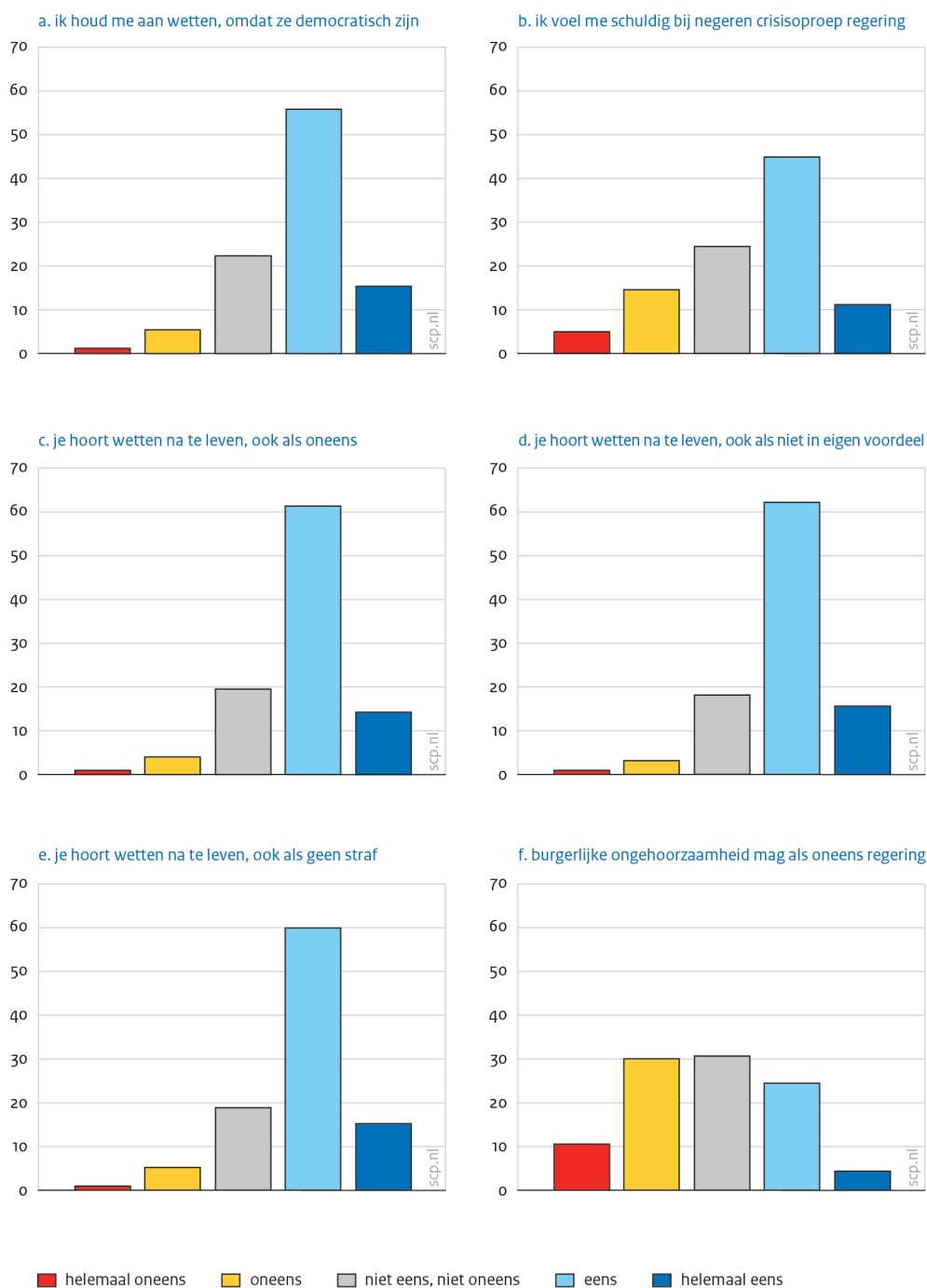
Bron: SCP/CBS (NIB'21 en '22)

Bijlage bij hoofdstuk 5

B5.1 Schaalconstructie legitimiteit

In dit onderzoek meten we legitimiteit door het combineren van items die eerder zijn ontwikkeld om legitimiteit kwantitatief te meten. Dit zijn items die gezamenlijk het latente begrip legitimiteit beogen te meten (zie figuur B5.1 voor de items en de verdeling van antwoordcategorieën per item).

Figuur B5.1 Onderliggende items van schaal legitimiteit, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in procenten)^g

- a Vraagstelling: 'Ik houd me aan de wetten van dit land, omdat ze democratisch tot stand komen.'
- b Vraagstelling: 'Ik voel me schuldig als ik een oproep van de regering in crisistijd zou negeren.'
- c Vraagstelling: 'Je hoort wetten na te leven, ook als je het niet eens bent met die wetten.'
- d Vraagstelling: 'Je hoort wetten na te leven, ook als die wetten niet in je eigen voordeel zijn.'
- e Vraagstelling: 'Je hoort wetten na te leven, ook als je geen straf krijgt voor het overtreden van die wetten.'
- f Vraagstelling: 'Je mag je burgerlijk ongehoorzaam gedragen als je het niet eens bent met de regering.'
- g De categorie 'geen antwoord' is buiten beschouwing gelaten.

Bron: SCP (SCO'23)

Voor het creëren van het construct legitimiteit gebruiken we *confirmatory factor*-analyses met *full-information maximum likelihood*-schattingen in Mplus. In tabel B5.1 staan de resultaten van een schaal waarbij alle items die conceptueel behoren tot het concept legitimiteit zijn samengevoegd in één model. De fitindicatoren laten zien dat het model onvoldoende past en dat de zes items tezamen dus geen voldoende valide construct vormen.⁶ Vooral de factorlading van het item van burgerlijke ongehoorzaamheid (wet_burgongeh) laadt slecht op de schaal. De ladingen van de individuele items geven aan hoeveel dit item bijdraagt aan het totaal. Als een item < 0,4 op de schaal laadt, is de bijdrage van dat item klein. Ook geven de modificatie-indices aan dat een *error*-covariantie tussen wet_democr en wet_schuldig het model sterk zal verbeteren. Toevoeging van die *error*-covariantie (model 2) maakt de fitwaarden van het model weliswaar acceptabel, maar nog steeds laadt het item over burgerlijke ongehoorzaamheid slecht. In model 3 is dat laatste item daarom weggelaten. Dat model hebben we gebruikt in dit hoofdstuk. Het heeft een goede modelfit en alle items dragen voldoende bij aan het latente construct.

Tabel B5.1 Factoranalyses construct legitimiteit, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	model 1	model 2	model 3
tli	0,931	0,964	0,988
cfi	0,958	0,981	0,981
rmsea	0,059	0,043	0,042
srmr	0,033	0,018	0,015
aic	37234,105	37109,388	28486,628
bic	37342,434	37223,736	28582,915
wet_democr	0,532	0,520	0,519
wet_schuldig	0,530	0,517	0,516
wet_nieteens	0,869	0,869	0,866
wet_eigvoord	0,905	0,910	0,912
wet_geenstraf	0,819	0,818	0,819
wet_burgongeh	-0,197	-0,196	
error.cov			
wet_democr * wet_schuldig		0,215	0,216

Bron: SCP (SCO'23)

6 We gebruiken TLI (> 0,950), CFI (> 0,950), RMSEA (< 0,06), SRMR (< 0,06) als richtlijn voor de fitindicatoren.

B5.2 Testen van groepsverschillen in dimensies

Tabel B5.2 Testen voor groepsverschillen in legitimiteit, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)^a

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	0,088 (0,09)	0,092 (0,09)		
3 ^e kwintiel	0,204** (0,09)	0,209** (0,09)		
4 ^e kwintiel	0,339*** (0,09)	0,396*** (0,09)		
5 ^e kwintiel	0,465*** (0,09)	0,533*** (0,09)		
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,267*** (0,07)	0,344*** (0,07)
hbo, wo			0,738*** (0,07)	0,829*** (0,07)
man (ref.)				
vrouw		-0,097* (0,06)		-0,103* (0,05)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		0,113 (0,07)		-0,007 (0,07)
≥ 55 jaar		0,352*** (0,07)		0,367*** (0,07)
constant	7,212*** (0,06)	7,039*** (0,09)	7,050*** (0,05)	6,879*** (0,08)
n	2761	2759	3028	3025
adjusted R ²	0,012	0,023	0,037	0,051

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B5.3 Testen voor groepsverschillen in vertrouwen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023
(in regressiecoëfficiënten)^a

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,350*** (0,11)	0,404*** (0,11)
hbo, wo			0,906*** (0,10)	0,961*** (0,11)
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	0,243* (0,15)	0,245* (0,15)		
3 ^e kwintiel	0,519*** (0,14)	0,525*** (0,14)		
4 ^e kwintiel	0,757*** (0,14)	0,763*** (0,14)		
5 ^e kwintiel	0,974*** (0,13)	0,987*** (0,13)		
<i>man (ref.)</i>				
vrouw		0,057 (0,08)		0,003 (0,08)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		-0,097 (0,11)		-0,100 (0,11)
≥ 55 jaar		-0,042 (0,10)		0,096 (0,10)
constant	4,399*** (0,11)	4,412*** (0,13)	4,492*** (0,08)	4,442*** (0,12)
n	2554	2554	2485	2485
adjusted R ²	0,026	0,025	0,031	0,031

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

Tabel B5.4 Testen voor groepsverschillen in tevredenheid democratie, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)^a

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,247** (0,10)	0,248** (0,11)
hbo, wo			0,794*** (0,10)	0,808*** (0,10)
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	-0,072 (0,14)	-0,051 (0,14)		
3 ^e kwintiel	0,323** (0,13)	0,344*** (0,13)		
4 ^e kwintiel	0,437*** (0,13)	0,444*** (0,13)		
5 ^e kwintiel	0,643*** (0,12)	0,652*** (0,12)		
<i>man (ref.)</i>				
vrouw		-0,048 (0,08)		-0,081 (0,08)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		-0,239** (0,10)		-0,241** (0,10)
≥ 55 jaar		-0,194** (0,10)		-0,092 (0,10)
constant	5,654*** (0,10)	5,823*** (0,12)	5,584*** (0,08)	5,732*** (0,12)
n	2555	2555	2488	2488
adjusted R ²	0,017	0,019	0,028	0,030

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

Tabel B5.5 Testen voor groepsverschillen in responsiviteit, bevolking 18 jaar en ouder, 2023
(in regressiecoëfficiënten)^a

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,339** (0,15)	0,212 (0,16)
hbo, wo			0,574*** (0,15)	0,461*** (0,15)
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	-0,156 (0,21)	-0,113 (0,21)		
3 ^e kwintiel	0,131 (0,20)	0,143 (0,20)		
4 ^e kwintiel	0,219 (0,19)	0,188 (0,19)		
5 ^e kwintiel	0,452** (0,19)	0,413** (0,19)		
<i>man (ref.)</i>				
vrouw		-0,021 (0,12)		-0,013 (0,12)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		-0,185 (0,15)		-0,189 (0,15)
≥ 55 jaar		-0,489*** (0,14)		-0,451*** (0,15)
constant	4,534*** (0,15)	4,818*** (0,19)	4,380*** (0,11)	4,721*** (0,17)
n	1280	1280	1250	1250
adjusted R ²	0,007	0,015	0,011	0,016

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

Tabel B5.6 Testen voor groepsverschillen in procedurele rechtvaardigheid, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)^a

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	-0,250 (0,19)	-0,261 (0,20)		
3 ^e kwintiel	0,152 (0,19)	0,122 (0,19)		
4 ^e kwintiel	0,306* (0,18)	0,285 (0,18)		
5 ^e kwintiel	0,524*** (0,17)	0,520*** (0,18)		
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,215 (0,14)	0,220 (0,15)
hbo, wo			0,455*** (0,14)	0,443*** (0,14)
<i>man (ref.)</i>				
vrouw		0,126 (0,11)		0,078 (0,11)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		0,172 (0,14)		0,207 (0,14)
≥ 55 jaar		0,003 (0,14)		0,054 (0,14)
constant	4,438*** (0,14)	4,334*** (0,17)	4,383*** (0,11)	4,261*** (0,17)
n	1263	1263	1237	1237
adjusted R ²	0,016	0,016	0,007	0,007

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

Tabel B5.7 Testen voor groepsverschillen in behaalde resultaten, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	inkomen	inkomen controle	opleiding	opleiding controle
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>				
2 ^e kwintiel	0,060 (0,20)	0,079 (0,20)		
3 ^e kwintiel	-0,053 (0,19)	-0,053 (0,19)		
4 ^e kwintiel	-0,008 (0,18)	-0,023 (0,18)		
5 ^e kwintiel	0,294* (0,18)	0,305* (0,18)		
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>				
havo, vwo, mbo			0,119 (0,14)	0,047 (0,15)
hbo, wo			0,181 (0,14)	0,121 (0,14)
<i>man (ref.)</i>				
vrouw		0,189* (0,11)		0,135 (0,11)
<i>leeftijd 18-34 jaar (ref.)</i>				
35-54 jaar		-0,107 (0,14)		-0,120 (0,14)
≥ 55 jaar		-0,283** (0,14)		-0,268* (0,14)
constant	3,846*** (0,14)	3,902*** (0,18)	3,787*** (0,11)	3,916*** (0,17)
n	1273	1273	1245	1245
adjusted R ²	0,002	0,005	-0,000	0,002

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

a Standaardfouten tussen haakjes.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

B5.3 Oordelen over overheidsfunctioneren

Tabel B5.8 Oordelen over overheidsfunctioneren naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in gemiddelden)^{a,b}

	responsiviteit			procedurele rechtvaardigheid				behaalde resultaten		
	weten wat er leeft	inzet belangrijke dingen ^c	zorgvuldige belangen-afweging	open over fouten	geen eigen-belang	gelijke behan-deling	deskundig-heid	beloftes nakomen	kosten en baten eerlijk verdelen	problemen succesvol aanpakken
allen	4,72	4,83	4,64	3,68	4,20	4,33	5,04	3,98	4,06	3,92
opleiding										
bo, vmbo	4,38	4,51	4,38	3,61	4,16	4,19	4,70	3,75	3,77	3,79
havo, vwo, mbo	4,72	4,79	4,60	3,68	4,08	4,31	5,08	3,91	4,01	3,91
hbo, wo	4,95	5,05	4,84	3,66	4,27	4,39	5,21	4,10	4,27	3,97
inkomen										
1 ^e kwintiel	4,53	4,45	4,44	3,44	3,81	3,89	4,78	3,79	3,73	3,85
2 ^e kwintiel	4,38	4,51	4,19	3,53	3,89	4,16	4,73	3,84	3,82	3,91
3 ^e kwintiel	4,67	4,78	4,59	3,67	4,20	4,28	5,02	3,85	4,00	3,79
4 ^e kwintiel	4,75	4,87	4,74	3,60	4,21	4,38	5,00	3,92	4,09	3,84
5 ^e kwintiel	4,99	5,19	4,96	3,91	4,51	4,66	5,37	4,27	4,40	4,14^c

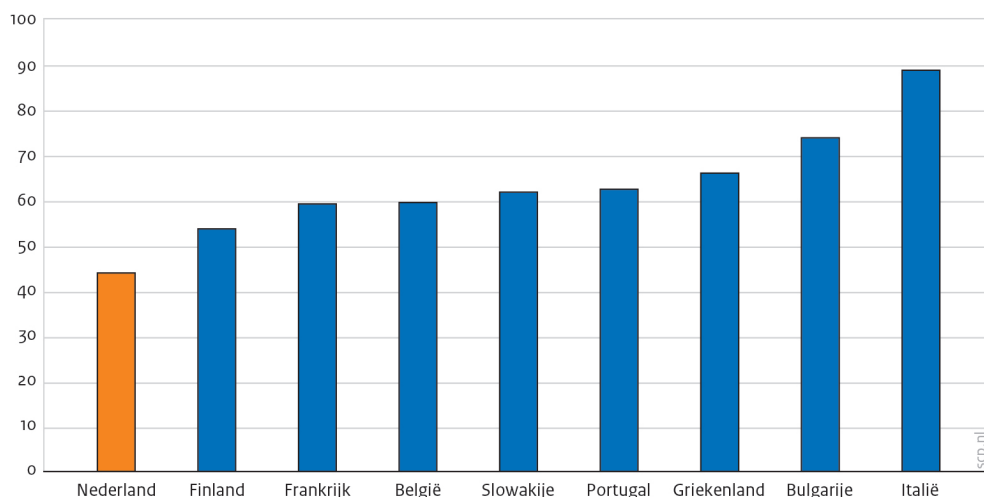
a Vetgedrukte scores zijn statistisch significant ($p < 0,05$) hoger of lager dan andere groepen binnen een bepaald achtergrondkenmerk.

b De verschillen wijken in deze tabel iets af van de eerder gerapporteerde verschillen, omdat de methode voor het testen van verschillen anders is en deze verschillen niet gecontroleerd zijn voor achtergrondkenmerken. Bij afwijkende conclusies presenteren we de meest conservatieve conclusie met betrekking tot verschillen tussen groepen.

c Dit item is niet opgenomen in sommige van de andere tabellen in dit hoofdstuk, omdat data niet beschikbaar zijn binnen het LISS panel.

Bron: SCP/CBS (NIB'23)

Figuur B5.2 Aandeel oneens met stelling dat het politieke systeem zo is ingericht dat mensen invloed hebben op wat de regering doet, naar land, 2021/2022 (in procenten)

Bron: ESS (ESS'21/22)

Bijlage bij hoofdstuk 6

Deze bijlage geeft een overzicht van de volledige vraagstellingen, databron en respondent aantallen voor de gegevens gerapporteerd in hoofdstuk 6.

Aantallen respondenten per bestand:

- NIB2023 (NiB1_2023juli-okt_v2.dta): 2642 respondenten
- NIB2021 (NiB2021_Lijst2_v3.dta): 3681 respondenten
- LISS-SCO2023 (SCO2023 v1.dta): 3125 respondenten

Tabel B6.1 Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.1

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Denkt u dat het klimaat de afgelopen 100 jaar wel of niet veranderd is? <i>weergegeven:</i> <i>% ja, waarschijnlijk of ja, zeker wel</i>	1. ja, zeker wel 2. ja, waarschijnlijk wel 3. nee, waarschijnlijk niet 4. nee, zeker niet	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Denkt u dat het klimaat de afgelopen 100 jaar is veranderd door de mens of is het volgens u een natuurlijke verandering? <i>weergegeven:</i> <i>% evenveel mens als natuur – helemaal door de mens</i>	1. helemaal door de mens 2. vooral door de mens 3. evenveel door de mens als door de natuur 4. vooral door de natuur 5. helemaal door de natuur	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Denkt u dat klimaatverandering tegengehouden kan worden door de mens? <i>weergegeven:</i> <i>% ja deels of ja, volledig</i>	1. ja, volledig 2. ja, deels 3. nee 4. weet ik niet	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Hoe bezorgd bent u over klimaatverandering? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	1. helemaal niet bezorgd 2. niet erg bezorgd 3. bezorgd 4. erg bezorgd 5. heel erg bezorgd	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Hoe bezorgd bent u dat klimaatverandering gevolgen heeft voor uw eigen leven? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	idem	SCP (SCO'23)
Hoe bezorgd bent u dat klimaatverandering gevolgen heeft voor het leven van volgende generaties? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	idem	SCP (SCO'23)
De mensheid moet zo snel mogelijk in actie komen om klimaatverandering tegen te gaan, anders is het te laat. <i>weergegeven:</i> <i>% eens – helemaal eens</i>	1. helemaal eens 2. eens 3. niet eens, niet oneens 4. oneens 5. helemaal oneens	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat: Er anders geleefd gaat worden om klimaatverandering tegen te gaan? <i>weergegeven:</i> <i>% in enige mate belangrijk (score 6 t/m 10)</i>	1 (heel onbelangrijk) 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (heel belangrijk)	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat: Er een omschakeling plaatsvindt van kolen, olie en gas naar groene energie (zoals zon- en windenergie) om klimaatverandering tegen te gaan? <i>weergegeven:</i> <i>% in enige mate belangrijk (score 6 t/m 10)</i>	idem	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Hoe bezorgd bent u over de afhankelijkheid van Nederland van buitenlandse energiebronnen? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	1. helemaal niet bezorgd 2. niet erg bezorgd 3. bezorgd 4. erg bezorgd 5. heel erg bezorgd	SCP (SCO'23)
Hoe bezorgd bent u over het opraken van grondstoffen? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	idem	SCP (SCO'23)
Hoe bezorgd bent u over de achteruitgang van de natuur? <i>weergegeven:</i> <i>% bezorgd – heel erg bezorgd</i>	idem	SCP (SCO'23)

Tabel B6.2a Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.2a

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat: Nederland bijdraagt aan het tegengaan van klimaatverandering? <i>weergegeven:</i> % in enige mate belangrijk (score 6 t/m 10)	1 (heel onbelangrijk) 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (heel belangrijk)	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)
Er is in Nederland discussie over de vraag in hoeverre we maatregelen moeten nemen tegen klimaatverandering. Sommige mensen vinden dat de Nederlandse regering teveel doet om klimaatverandering tegen te gaan (bij cijfer 1). Anderen vinden dat de Nederlandse regering te weinig doet (bij cijfer 10). Waar zou u uzelf plaatsen? <i>weergegeven:</i> % te veel % te weinig	1 De Nederlandse regering doet te veel om klimaatverandering tegen te gaan. 2 3 4 5 6 7 8 9 10 De Nederlandse regering doet te weinig om klimaatverandering tegen te gaan. geen antwoord	SCP (SCO'23)
Bent u het oneens of eens met onderstaande uitspraken? Ik ben tevreden over wat de regering bereikt met haar klimaatbeleid. <i>weergegeven:</i> % tevreden (eens of helemaal eens) % ontevreden (oneens of helemaal oneens)	1. helemaal eens 2. eens 3. niet eens, niet oneens 4. oneens 5. helemaal oneens 6. geen antwoord	SCP (SCO'23)
Hoe bezorgd bent u dat maatregelen tegen klimaatverandering niet voldoende zullen zijn om het klimaatprobleem op te lossen? <i>weergegeven:</i> % bezorgd – heel erg bezorgd	1. helemaal niet bezorgd 2. niet erg bezorgd 3. bezorgd 4. erg bezorgd 5. heel erg bezorgd	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Ik maak me boos over al die aandacht voor het klimaat terwijl er belangrijker problemen zijn die opgelost moeten worden. <i>weergegeven:</i> % boos (eens of helemaal eens)	1. helemaal eens 2. eens 3. niet eens, niet oneens 4. oneens 5. helemaal oneens	SCP/CBS (NIB'23) (jul-okt)

Tabel B6.2b Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.2b

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
<p>Er bestaat het plan om de komende jaren steeds meer woningen aardgasvrij te maken. In 2050 zouden dan alle woningen en gebouwen in Nederland duurzaam moeten worden verwarmd. In hoeverre bent u voor of tegen het plan dat alle woningen in 2050 aardgasvrij moeten zijn?</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	1. sterk tegen 2. tegen 3. een beetje tegen 4. niet voor/niet tegen 5. een beetje voor 6. voor 7. sterk voor 8. weet niet/geen mening	SCP (SCO'23)
<p>In welke mate bent u voor of tegen de volgende mogelijke maatregelen in Nederland om klimaatverandering te verminderen? Verhogen van de prijs van vlees(producten).</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	idem	SCP (SCO'23)
<p>In welke mate bent u voor of tegen de volgende mogelijke maatregelen in Nederland om klimaatverandering te verminderen? Verhogen van de prijs van zuivel.</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	idem	SCP (SCO'23)
<p>In welke mate bent u voor of tegen de volgende mogelijke maatregelen in Nederland om klimaatverandering te verminderen? Verhogen van de prijs van vliegtickets.</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	idem	SCP (SCO'23)
<p>In welke mate bent u voor of tegen de volgende mogelijke maatregelen in Nederland om klimaatverandering te verminderen? Subsidie voor bedrijven om het gebruik van fossiele brandstoffen (zoals steenkolen, aardolie en aardgas) te verminderen.</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	idem	SCP (SCO'23)
<p>In welke mate bent u voor of tegen de volgende mogelijke maatregelen in Nederland om klimaatverandering te verminderen? Verhogen van de belasting voor bedrijven die veel fossiele brandstoffen gebruiken (zoals steenkolen, aardolie en aardgas).</p> <p><i>weergegeven:</i> % <i>beetje – sterk voor</i> % <i>beetje – sterk tegen</i></p>	idem	SCP (SCO'23)

Tabel B6.3 Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.3

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
In hoeverre vindt u dat grote bedrijven, de overheid en uzelf verantwoordelijkheid moeten nemen voor het tegengaan van klimaatverandering? Kunt u dit aangeven op een schaal van 1 tot en met 10? 1 betekent 'helemaal niet' en 10 'in zeer sterke mate'. weergegeven: % in enige – sterke mate (score 6 t/m 10)	Schaal van 1-10, uitgesplitst naar 'grote bedrijven', 'de overheid', en 'uzelf'.	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
In hoeverre vindt u dat grote bedrijven, de overheid en uzelf genoeg doen aan het tegengaan van klimaatverandering? Kunt u dit aangeven op een schaal van 1 tot en met 10? 1 betekent 'helemaal niet' en 10 'in zeer sterke mate'. weergegeven: % in enige – sterke mate (score 6 t/m 10)	Schaal van 1-10, uitgesplitst naar 'grote bedrijven', 'de overheid', en 'uzelf'.	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)

Tabel B6.4 Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.4

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Kunt u aangeven in hoeverre u het met deze stellingen eens of oneens bent? Het gaat hierbij om uw persoonlijke mening. Ik denk na over wat ik in mijn dagelijks leven kan doen om klimaatverandering tegen te gaan. weergegeven: % eens – helemaal eens	1. helemaal eens 2. eens 3. niet eens, niet oneens 4. oneens 5. helemaal oneens	SCP (SCO'23)
Hoe vaak eet u vlees (of kip) bij de warme maaltijd? weergegeven: % dagelijks % niet meer dan 2 keer per week	1. iedere dag 2. 5 of 6 dagen in de week 3. 3 of 4 dagen in de week 4. 1 of 2 dagen in de week 5. minder dan 1 keer per week 6. ik eet nooit vlees (of kip) bij de warme maaltijd	SCP (SCO'23)
Zou u willen proberen om (nog) minder vlees te eten? weergegeven: % ja, misschien – zeker	1. ja, zeker 2. ja, misschien 3. nee, waarschijnlijk niet 4. nee, zeker niet 5. niet van toepassing, ik eet geen vlees	SCP (SCO'23)
Hoe vaak hebt u de afgelopen 12 maanden met het vliegtuig gereisd voor privédoeleinden? weergegeven: % 1 keer of vaker	1. 0 keer 2. 1 keer 3. 2 keer 4. 3 tot 5 keer 5. meer dan 5 keer	SCP (SCO'23)
Zou u willen proberen om (nog) minder met het vliegtuig te reizen? weergegeven: % ja, misschien – zeker	1. ja, zeker 2. ja, misschien 3. nee, waarschijnlijk niet 4. nee, zeker niet 5. niet van toepassing, ik vlieg nooit	SCP (SCO'23)

Tabel B6.5 Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.5

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Mensen zoals ik mogen meedenken over klimaatbeleid. <i>weergegeven:</i> % eens – helemaal eens % oneens – helemaal oneens	1. helemaal eens 2. eens 3. niet eens, niet oneens 4. oneens 5. helemaal oneens	SCP (SCO'23)
Er wordt rekening gehouden met de mening van mensen zoals ik bij het maken van klimaatbeleid. <i>weergegeven:</i> % eens – helemaal eens % oneens – helemaal oneens	idem	SCP (SCO'23)
Ik vind het belangrijk om zelf mee te kunnen denken met het klimaatbeleid. <i>weergegeven:</i> % eens – helemaal eens % oneens – helemaal oneens	idem	SCP (SCO'23)
Bent u het oneens of eens met onderstaande uitspraken? Bij het maken van het klimaatbeleid luistert de regering naar de wensen van burgers. <i>weergegeven:</i> % eens – helemaal eens % oneens-helemaal oneens	idem	SCP (SCO'23)
Bent u het oneens of eens met onderstaande uitspraken? In het klimaatbeleid weegt de regering de belangen van verschillende groepen burgers zorgvuldig af. <i>weergegeven:</i> % oneens – helemaal oneens	idem	SCP (SCO'23)

Tabel B6.6a Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.6a

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Hoe eerlijk of oneerlijk vindt u dat de kosten van het tegengaan van klimaatverandering tussen verschillende groepen verdeeld zijn? 1 betekent 'heel oneerlijk' en 10 'heel eerlijk'. Hoe vindt u dat de kosten zijn verdeeld: Tussen arme en rijke Nederlanders? <i>weergegeven:</i> % eerlijk % oneerlijk	1. (heel oneerlijk) 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. (heel eerlijk)	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Hoe eerlijk of oneerlijk vindt u dat de kosten van het tegengaan van klimaatverandering tussen verschillende groepen verdeeld zijn? 1 betekent 'heel oneerlijk' en 10 'heel eerlijk'. Hoe vindt u dat de kosten zijn verdeeld: Tussen burgers en bedrijven? <i>weergegeven:</i> % eerlijk % oneerlijk	idem	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Hoe eerlijk of oneerlijk vindt u dat de kosten van het tegengaan van klimaatverandering tussen verschillende groepen verdeeld zijn? 1 betekent 'heel oneerlijk' en 10 'heel eerlijk'. Hoe vindt u dat de kosten zijn verdeeld: Tussen landen? <i>weergegeven:</i> % eerlijk % oneerlijk	idem	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)

Tabel B6.6b Vraagstelling, antwoordcategorieën en bron behorend bij tabel 6.6b

vraagstelling	antwoordcategorieën	bron
Als Nederland overstapt op duurzame energie, wordt het verschil tussen arm en rijk in Nederland volgens u dan: <i>weergegeven:</i> <i>% iets groter – heel veel groter</i>	1. heel veel kleiner 2. kleiner 3. iets kleiner 4. blijft gelijk 5. iets groter 6. groter 7. heel veel groter	SCP/CBS (NIB'21) (deel 2)
Mensen hebben verschillende verwachtingen over wat er zal gebeuren als Nederland overstapt op duurzame energie. Hoe verwacht u dat uw eigen financiële situatie zal veranderen als dit gebeurt? Als Nederland overstapt op duurzame energie, wordt uw eigen financiële situatie volgens u dan: <i>weergegeven:</i> <i>% iets slechter – heel veel slechter</i> <i>% iets beter – heel veel beter</i>	1. heel veel slechter 2. slechter 3. iets slechter 4. blijft gelijk 5. iets beter 6. beter 7. heel veel beter	SCP (SCO'23)

Bijlage bij hoofdstuk 7

Tabel B7.1 Opvattingen over het opnemen van vluchtelingen, naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in procenten)^a

	sterk voor opnemen van meer vluchtelingen ^b	sterk voor opnemen van minder vluchtelingen ^c
totaal	8	50
opleiding		
bo, vmbo	3	66
havo, vwo, mbo	5	55
hbo, wo	13	36
inkomen		
1 ^e kwintiel	7	52
2 ^e kwintiel	7	52
3 ^e kwintiel	7	55
4 ^e kwintiel	8	47
5 ^e kwintiel	8	45

a Vraagstelling: 'Sommige mensen vinden dat Nederland meer vluchtelingen moet opnemen dan dat het nu doet. Anderen vinden dat Nederland minder vluchtelingen moet opnemen dan dat het nu doet. Waar zou u uzelf plaatsen?' 1 = Nederland moet meer vluchtelingen opnemen; 10 = Nederland moet minder vluchtelingen opnemen.

b Antwoordscore 1, 2 en 3 bij elkaar opgeteld.

c Antwoordscore 8, 9 en 10 bij elkaar opgeteld.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B7.2 Opvattingen over het opnemen van vluchtelingen in de eigen gemeente, naar stedelijkheid en gemeentetype, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in procenten)^a

naar stedelijkheid	zeer sterk stedelijk	sterk stedelijk	matig stedelijk	weinig stedelijk	niet stedelijk
(helemaal) mee eens	18	11	10	10	10
(helemaal) mee oneens	46	56	59	65	62
naar gemeentetype	kleinschalige gemeenten	universiteits-steden	overwegend kleinstedelijke gemeenten	welvarende woongemeenten	
(helemaal) mee eens	10	15	11	13	
(helemaal) mee oneens	61	50	57	58	

a Vraagstelling: 'Mijn gemeente moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet.'

Bron: SCP (SCO'23)

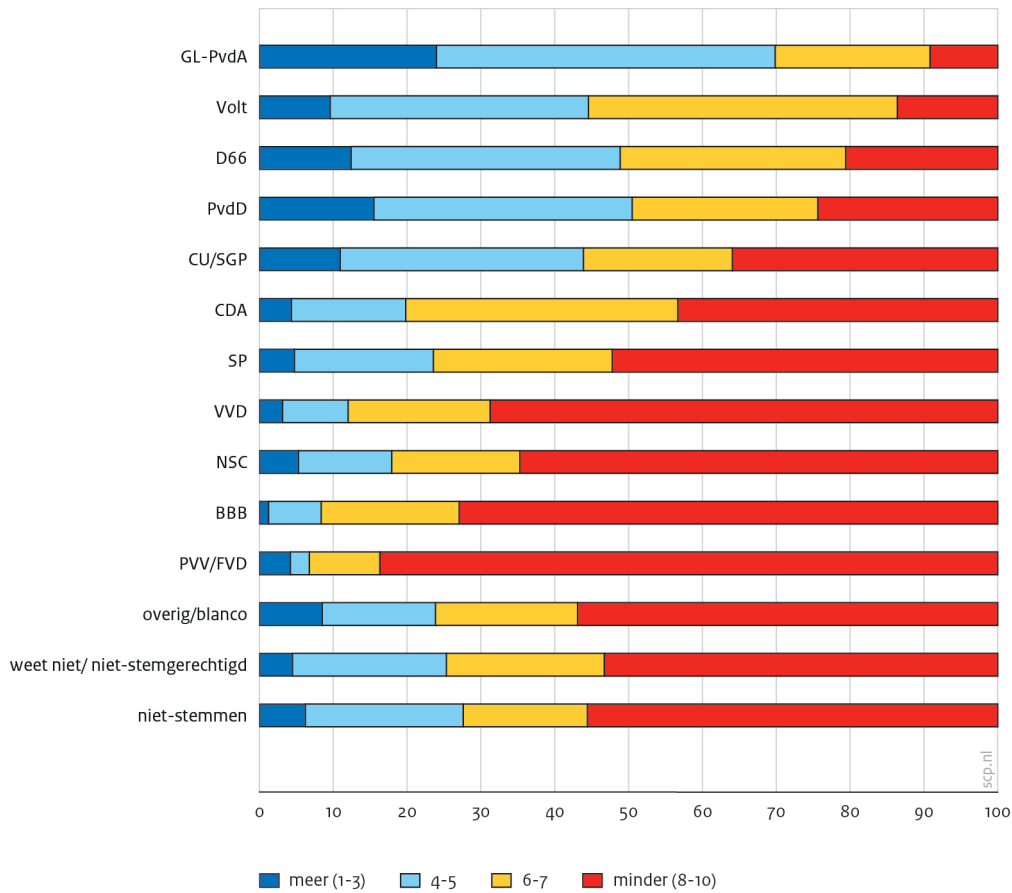
Tabel B7.3 Opvattingen over de spreiding van asielzoekers naar gemeenteomvang, naar stedelijkheid en gemeentetype, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in procenten)^a

naar stedelijkheid	zeer sterk stedelijk	sterk stedelijk	matig stedelijk	weinig stedelijk	niet stedelijk
(helemaal) mee eens	48	51	50	59	55
(helemaal) mee oneens	21	24	19	18	20
naar gemeentetype	kleinschalige gemeenten	universiteits-steden	overwegend kleinstedelijke gemeenten	welvarende woongemeenten	
(helemaal) mee eens	56	48	49	57	
(helemaal) mee oneens	20	22	22	19	

a Vraagstelling: 'Gemeenten met meer inwoners zouden meer asielzoekers moeten opvangen dan gemeenten met minder inwoners.'

Bron: SCP (SCO'23)

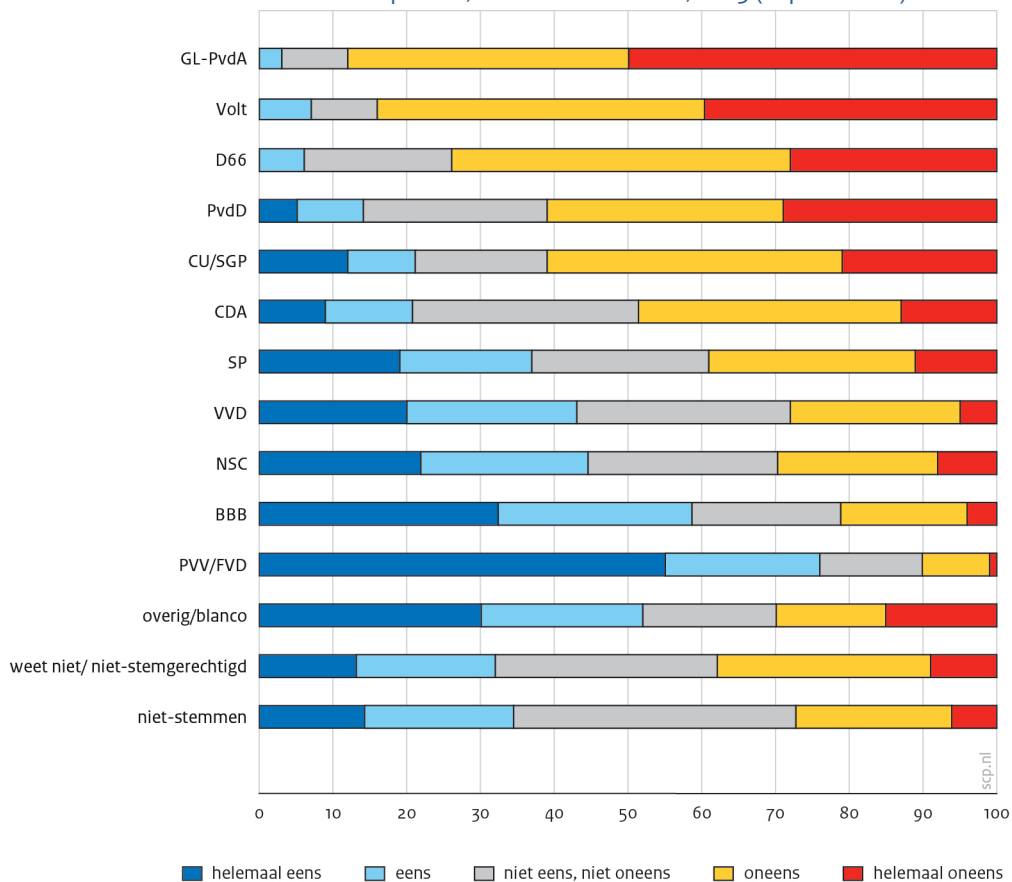
Figuur B7.1 Opvattingen over het opnemen van vluchtelingen, naar stemvoorkeur, 2023 (in procenten)^a

a Vraagstelling: 'Sommige mensen vinden dat Nederland meer vluchtelingen moet opnemen dan dat het nu doet. Anderen vinden dat Nederland minder vluchtelingen moet opnemen dan dat het nu doet. Waar zou u uzelf plaatsen?' 1 = Nederland moet meer vluchtelingen opnemen; 10 = Nederland moet minder vluchtelingen opnemen. Stemvoorkeur is gemeten met de vraag: 'Als er nu verkiezingen zouden zijn voor de Tweede Kamer, zou u dan gaan stemmen?' Zo ja: 'Op welke partij zou u dan waarschijnlijk stemmen?'

Bron: SCP (SCO'23)

Figuur B7.2 Aandeel personen dat het eens of oneens is met de stelling dat Nederland de grenzen moet sluiten voor asielzoekers, zelfs als dat betekent dat Nederland zich niet houdt aan internationale afspraken, naar stemvoorkeur, 2023 (in procenten)^a

a Vraagstelling: 'Nederland moet de grenzen sluiten voor asielzoekers, zelfs als dat betekent dat Nederland zich dan niet houdt aan afspraken tussen landen en Europese regels.' Stemvoorkeur is gemeten met de vraag: 'Als er nu verkiezingen zouden zijn voor de Tweede Kamer, zou u dan gaan stemmen?' Zo ja: 'Op welke partij zou u dan waarschijnlijk stemmen?'

Bron: SCP (SCO'23)

Bijlage bij hoofdstuk 8

Tabel B8.1 Belangrijkste taken van burgers voor gezond leven, naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2022 (n = 1702-3321, in procenten)^{a,b,c}

	opleiding			inkomen					
	totaal	bo, vmbo	havo, vwo, mbo	hbo, wo	1 ^e kwintiel	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e kwintiel
gezond gedrag aanleren	80	74	78	83	75	78	77	78	84
ongezond gedrag afleren meebetalen aan gezond leven	64	59	60	63	53	64	62	64	67
hulp zoeken	50	46	49	51	47	53	48	53	48
in actie komen	18	16	17	20	19	19	21	13	16
aanspreken	5	7	6	6	6	4	7	9	4
informatie zoeken	34	36	33	35	33	35	40	32	36

- a Vraagstelling: 'Volgens u zouden burgers een zekere mate van verantwoordelijkheid bij gezond leven moeten hebben. Welke taak of taken vindt u de belangrijkste? U mag maximaal 3 antwoorden uit onderstaand rijtje kiezen. Ik vind het de verantwoordelijkheid van burgers...
- (gezond gedrag aanleren)* ...om gezond gedrag en gewoontes aan te leren, bijvoorbeeld door gezonder te eten of meer te bewegen
(ongezond gedrag afleren) ...om ongezond gedrag en gewoontes af te leren, bijvoorbeeld door minder suiker, vet of alcohol te gebruiken
(meebetalen aan gezond leven) ...om zelf mee te betalen aan gezond leven, bijvoorbeeld door een sportschoolabonnement te nemen
(hulp zoeken) ...om hulp te zoeken als het zelf niet lukt, bijvoorbeeld bij de huisarts, diëtist of psycholoog
(in actie komen) ...om zelf in actie te komen in de eigen omgeving, bijvoorbeeld door ongezonde producten te boycotten
(aanspreken) ...om bekenden aan te spreken als ze ongezond gedrag laten zien
(informatie zoeken) ...om informatie te zoeken over hoe je gezonder kunt leven, bijvoorbeeld op internet of door het lezen van etiketten op producten'
- b De categorie 'anders' is hier niet meegenomen.
- c Het aandeel *gezond gedrag* is significant verschillend naar opleiding; het aandeel *ongezond gedrag afleren* is significant verschillend naar inkomen.

Bron: SCP (VV'22)

Tabel B8.2 Belangrijkste taken van de overheid voor gezond leven, naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2022, (n = 1673-3321, in procenten)^{a,b,c}

	opleiding			inkomen					
	totaal	bo, vmbo	havo, vwo, mbo	hbo, wo	1 ^e kwintiel	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e kwintiel
meer bewegen	27	28	29	29	26	30	30	30	31
stimuleren	66	64	67	69	62	72	71	72	67
ontmoedigen	30	20	28	36	30	27	26	30	33
leren op school	47	47	47	41	41	46	46	46	46
voorlichting	27	36	21	25	26	27	25	26	28
bedrijven	22	20	24	22	22	25	22	21	22
verbieden	17	10	15	20	12	14	17	19	16
gezonde producten	30	22	28	29	25	29	28	25	27
aan burgers overlaten	5	8	5	5	8	3	5	5	5

- a Vraagstelling: 'Volgens u zouden gemeenten en/of de landelijke overheid een zekere mate van verantwoordelijkheid moeten hebben om mensen zo gezond mogelijk te laten leven. Welke taak of taken vindt u de belangrijkste? U mag maximaal 3 antwoorden uit onderstaand rijtje kiezen. De overheid moet..
- (meer bewegen) ...mogelijkheden bieden om meer te bewegen, bijvoorbeeld door meer sportvoorzieningen op straat of in parken
- (stimuleren) ...gewenst gedrag stimuleren, bijvoorbeeld door fruit en groente of sportlidmaatschappen goedkoper te maken
- (ontmoedigen) ...ongewenst gedrag ontmoedigen, bijvoorbeeld door zoetigheid, tabak en alcohol duurder te maken
- (leren op school) ...zorgen dat scholen aan kinderen leren wat gezond leven is, bijvoorbeeld door afspraken over tussendoortjes, lunch en traktaties
- (voorlichting) ...voorlichting geven over gezond leven
- (bedrijven) ...zorgen dat bedrijven het gemakkelijker maken om gezond te leven, bijvoorbeeld door goede informatie op verpakkingen te geven
- (verbieden) ...regels opleggen die gezond gedrag verplicht stellen of ongezond gedrag verbieden, bijvoorbeeld door een verbod op roken op terrassen
- (gezonde producten) ...regels opleggen aan bedrijven om gezonde producten te maken
- (aan burgers overlaten) ...het organiseren van gezond leven loslaten en aan burgers overlaten'
- b De categorie 'anders' is hier niet meegenomen.
- c Het aandeel *ontmoedigen*, *voorlichting* en *verbieden* is significant verschillend naar opleiding.

Bron: SCP (VV'22)

Tabel B8.3 Belangrijkste taken van burgers voor zorgen voor elkaar, naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2022 (n = 1624-3321, in procenten)^{a,b,c}

	opleiding			inkomen					
	totaal	bo, vmbo	havo, vwo, mbo	hbo, wo	1 ^e kwintiel	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e kwintiel
meebetalen mantelzorgondersteuning	10	8	12	13	12	10	9	10	13
vrijwilliger	17	15	13	20	12	20	16	17	16
klusjes	86	85	4	87	87	88	88	84	87
zorg familie	66	60	66	65	62	66	63	65	67
aanspreken	6	10	8	5	10	5	8	5	5
informatie zoeken	47	48	42	47	49	45	45	48	46

- a Vraagstelling: 'Volgens u zouden burgers een zekere mate van verantwoordelijkheid moeten hebben om ervoor te zorgen dat mensen langdurig hulp verlenen aan bekenden met gezondheidsproblemen of beperkingen. Welke taak of taken vindt u de belangrijkste? U mag maximaal 3 antwoorden uit onderstaand rijtje kiezen. Ik vind het de verantwoordelijkheid van burgers...
(meebetalen mantelzorg ondersteuning) ...om mee te betalen aan ondersteuning voor mantelzorgers
(vrijwilliger) ...om zich als vrijwilliger aan te melden bij sociale organisaties, zoals De Zonnebloem
(klusjes)...om een boodschap of klusje te doen voor familie, burens of vrienden
(zorg familie) ...om zorg of begeleiding te bieden aan familieleden
(aanspreken) ...om bekenden aan te spreken als zij te weinig doen om anderen te helpen
(informatie zoeken)...om informatie te zoeken over de manieren waarop hulp verleend kan worden aan familie, burens of vrienden'
- b De categorie 'anders' is hier niet meegenomen.
- c Het aandeel *vrijwilliger* is significant verschillend naar opleiding.

Bron: SCP (VV'22)

Tabel B8.4 Belangrijkste taken van de overheid voor zorgen voor elkaar, naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2022 (n = 1648-3321, in procenten)^{a,b,c}

	opleiding			inkomen					
	totaal	bo, vmbo	havo, vwo, mbo	hbo, wo	1 ^e kwintiel	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e kwintiel
ondersteunen	69	64	66	71	66	69	65	67	71
vergoeding	55	57	57	58	64	61	54	55	53
afwisselen professional	58	61	53	60	52	58	60	54	64
maximale inzet	27	27	28	24	28	25	26	22	30
voorlichting	29	26	30	32	30	27	32	32	26
organiseren	5	5	5	5	6	6	4	6	5

- a Vraagstelling: 'Volgens u zouden gemeenten en/of de landelijke overheid een zekere mate van verantwoordelijkheid moeten hebben om ervoor te zorgen dat mensen langdurig hulp verlenen aan bekenden met gezondheidsproblemen of beperkingen. Welke taak of taken vindt u de belangrijkste? U mag maximaal 3 antwoorden uit onderstaand rijtje kiezen. De overheid moet...
(ondersteunen) ...mantelzorgers en vrijwilligers ondersteunen bij het geven van hulp aan mensen in hun omgeving
(vergoeding)...mensen belonen met een vergoeding als ze mantelzorger of vrijwilliger worden
(afwisselen professional)...regelen dat professionele zorgverleners af en toe mantelzorgers en vrijwilligers kunnen afwisselen
(maximale inzet)...regels stellen aan de maximale inzet die van mantelzorgers en vrijwilligers mag worden gevraagd
(voorlichting)...voorlichting geven over hulp verlenen aan bekenden met gezondheidsproblemen of beperkingen
(organiseren)...het organiseren van hulp verlenen aan mensen in de eigen omgeving loslaten en aan burgers overlaten'
- b De categorie 'anders' is hier niet meegenomen.
- c Het aandeel *afwisselen professionals* is significant verschillend naar opleiding en inkomen.

Bron: SCP (VV'22)

Bijlage bij hoofdstuk 10

Tabel B10.1 Relatie tussen beoordeling van overheidsprestaties en legitimiteit, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)^a

responsiviteit	
weten wat er leeft	0,08*
procedurele rechtvaardigheid	
zorgvuldige belangenafweging	0,08*
open over fouten	-0,09*
geen eigenbelang	-0,00
gelijke behandeling	0,03
deskundigheid	0,17*
beloftes nakomen	-0,03
behaalde resultaten	
kosten en voordelen eerlijk verdelen	-0,02
problemen succesvol aanpakken	-0,11*
controlevariabelen	
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>	
havo, vwo, mbo	0,10
hbo, wo	0,46*
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>	
2 ^e kwintiel	0,08
3 ^e kwintiel	0,09
4 ^e kwintiel	0,24*
5 ^e kwintiel	0,33*
<i>man (ref.)</i>	
vrouw	0,08
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>	
25-34 jaar	0,15
35-44 jaar	0,24
45-54 jaar	0,30
55-64 jaar	0,43*
≥ 65 jaar	0,53*
n	2513
R-squared	0,13

* $p < 0,05$.

a De indeling is gebaseerd op de schaal van legitimiteit. Zie bijlage B5.1 voor een uitgebreide beschrijving van de samenstelling van deze maat.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.2a Groepsverschillen in de effecten van beoordelingen van overheidsfunctioneren op politiek vertrouwen, naar opleiding, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	weten wat er leeft	belangen afwegen	open over fouten	geen eigen- belang	gelijke behande- ling	deskun- digheid	beloftes nakomen	kosten en voor- delen eerlijk verdelen	proble- men succesvol aanpak- ken
responsiviteit									
weten wat er leeft	0,08	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,07*	0,07*	0,08*
procedurele rechtvaardigheid									
zorgvuldige belangenafweging	0,21*	0,18*	0,20*	0,21*	0,20*	0,21*	0,21*	0,21*	0,21*
open over fouten	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06
geen eigenbelang	0,00	0,00	0,00	-0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
gelijke behandeling	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,06	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
deskundigheid	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*
beloftes nakomen	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,12*	0,10*	0,10*
behaalde resultaten									
kosten en voordelen eerlijk verdelen	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,09	0,08*
problemen succesvol aanpakken	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,09
interactie-effecten									
bo, vmbo* oordeel (ref.)									
havo, vwo, mbo * oordeel	-0,02	0,04	-0,01	-0,00	0,00	-0,01	-0,03	0,00	-0,03
hbo, wo * oordeel	-0,00	0,04	0,01	0,03	0,04	0,01	-0,02	-0,01	-0,00
controlevariabelen									
opleiding bo, vmbo (ref.)									
havo, vwo, mbo	0,17	-0,11	0,12	0,10	0,06	0,13	0,19	0,07	0,18
hbo, wo	0,39	0,21	0,34	0,26	0,20	0,34	0,48	0,44	0,39
inkomen 1 ^e en 2 ^e kwintiel (ref.)									
3 ^e kwintiel	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04
4 ^e en 5 ^e kwintiel	0,07	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
man (ref.)									
vrouw	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
leeftijd 18-24 jaar (ref.)									
25-34 jaar	-0,21	-0,21	-0,21	-0,21	-0,21	-0,21	-0,22	-0,21	-0,21
35-44 jaar	-0,40	-0,39	-0,39	-0,39	-0,40	-0,40	-0,40	-0,40	-0,40
45-54 jaar	-0,41*	-0,40*	-0,40*	-0,40*	-0,40*	-0,40*	-0,41*	-0,41*	-0,41*
55-64 jaar	-0,25	-0,25	-0,25	-0,24	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25
≥ 65 jaar	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18
n	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503
R-squared	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42

* p < 0,05.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.2b Groepsverschillen in de effecten van beoordelingen van overheidsfunctioneren op politiek vertrouwen, naar inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	weten wat er leeft	belangen afwegen	open over fouten	geen eigenbelang	gelijke behandeling	deskun- digheid	beloftes nakomen	kosten en voor- delen eerlijk verdelen	problemen succesvol aanpakken
responsiviteit									
weten wat er leeft	0,08	0,08*	0,08*	0,07*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*	0,08*
procedurele rechtvaardigheid									
belangenafweging	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*
open over fouten	-0,06	-0,06	-0,05	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06
geen eigenbelang	0,00	0,00	0,00	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
gelijke behandeling	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
deskundigheid	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,20*	0,19*	0,20*	0,20*	0,20*
beloftes nakomen	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,10*	0,10	0,10*	0,10*
behaalde resultaten									
kosten en voordelen eerlijk verdelen	0,08*	0,08*	0,09*	0,08*	0,09*	0,08*	0,08*	0,08	0,09*
problemen succesvol aanpakken	0,08*	0,08*	0,09*	0,09*	0,08*	0,09*	0,08*	0,09*	0,07
interactie-effecten									
1 ^e en 2 ^e kwintiel * oordeel (ref.)									
3 ^e kwintiel * oordeel	-0,06	-0,05	-0,07	-0,03	-0,06	-0,05	-0,05	-0,08	-0,04
4 ^e en 5 ^e kwintiel * oordeel	0,02	0,04	0,03	0,05	0,03	0,05	0,03	0,04	0,04
controlevariabelen									
opleiding bo, vmbo (ref.)									
havo, vwo, mbo	0,08	0,08	0,08	0,09	0,09	0,08	0,08	0,08	0,08
hbo, wo	0,40*	0,39*	0,40*	0,40*	0,40*	0,39*	0,39*	0,39*	0,39*
inkomen 1 ^e en 2 ^e kwintiel (ref.)									
3 ^e kwintiel	0,24	0,22	0,25	0,11	0,26	0,20	0,16	0,30	0,12
4 ^e en 5 ^e kwintiel	-0,01	-0,11	-0,05	-0,13	-0,09	-0,19	-0,06	-0,11	-0,11
man (ref.)									
vrouw	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,05
leeftijd 18-24 jaar (ref.)									
25-34 jaar	-0,23	-0,23	-0,21	-0,22	-0,23	-0,23	-0,22	-0,22	-0,22
35-44 jaar	-0,40	-0,41*	-0,39	-0,40*	-0,41*	-0,41*	-0,40*	-0,40	-0,40
45-54 jaar	-0,41*	-0,42*	-0,40*	-0,41*	-0,41*	-0,42*	-0,41*	-0,41*	-0,41*
55-64 jaar	-0,25	-0,26	-0,25	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,25
≥ 65 jaar	-0,19	-0,19	-0,18	-0,18	-0,19	-0,19	-0,19	-0,18	-0,18
n	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503	2503
R-squared	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42

* p < 0,05.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.3a Belang van criteria voor goed overheidsfunctioneren, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in procenten)^a

Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat:	onbelangrijk (1-4)	niet onbelangrijk, niet belangrijk (5-6)	belangrijk (7-10)
responsiviteit			
...de regering weet wat er leeft onder burgers..	5	10	86
procedurele rechtvaardigheid			
...de regering de belangen van verschillende groepen burgers zorgvuldig afweegt.	4	12	84
...de regering open is over fouten die zij heeft gemaakt.	4	8	88
...de regering geen besluiten neemt uit eigenbelang en niet aan vriendjespolitiek doet.	4	9	87
...de regering iedereen gelijk behandelt.	6	13	81
...de regering deskundig is.	4	9	88
...de regering doet wat ze heeft beloofd.	5	10	86
overheidsprestaties			
...de regering de kosten en voordelen van besluiten eerlijk tussen burgers verdeelt.	5	16	79
...de regering problemen in Nederland succesvol aanpakt.	4	9	87

a Vraagstelling: 'Kunt u op een schaal van 1 t/m 10 aangeven hoe belangrijk of onbelangrijk u de volgende eigenschappen vindt voor uw ideale regering? Een 1 betekent "heel onbelangrijk" en een 10 "heel belangrijk."' De categorie 'geen antwoord' is buiten beschouwing gelaten.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.3b Relatie tussen beleidsspecifieke oordelen over functioneren van de regering en politiek vertrouwen, gecontroleerd voor algemene oordelen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

beleidsspecifieke oordelen	klimaat	asiel
responsiviteit ^a	0,35*	0,20*
procedurele rechtvaardigheid ^b	0,33*	0,24*
behaalde resultaten ^c	0,28*	0,27*
algemene oordelen		
responsiviteit ^a	0,10*	0,10*
procedurele rechtvaardigheid ^b	0,25*	0,20*
behaalde resultaten ^c	0,16*	0,15*
controlevariabelen		
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>		
havo, vwo, mbo	0,10	0,12
hbo, wo	0,30*	0,41*
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>		
2 ^e kwintiel	0,04	-0,11
3 ^e kwintiel	0,07	-0,08
4 ^e kwintiel	0,16	-0,03
5 ^e kwintiel	0,17	0,01
<i>man (ref.)</i>		
vrouw	0,01	-0,04
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>		
25-34 jaar	-0,19	-0,17
35-44 jaar	-0,31	-0,24
45-54 jaar	-0,20	-0,24
55-64 jaar	-0,07	-0,13
≥ 65 jaar	-0,03	-0,09
n	2544	2520
R-squared	0,44	0,47

* p < 0,05.

- a Vraagstelling: 'Bij het maken van het *klimaatbeleid/asielbeleid* luistert de regering naar de wensen van burgers.' De antwoorden lopen van 1 'helemaal eens' tot 5 'helemaal oneens' en zijn omgedraaid in deze analyses. De antwoordcategorie 'geen antwoord' is niet meegenomen.
- b Vraagstelling: 'In het *klimaatbeleid/asielbeleid* weegt de regering de belangen van verschillende groepen burgers zorgvuldig af.' De antwoorden lopen van 1 'helemaal eens' tot 5 'helemaal oneens' en zijn omgedraaid in deze analyses. De antwoordcategorie 'geen antwoord' is niet meegenomen.
- c Vraagstelling: 'Ik ben tevreden over wat de regering bereikt met haar *klimaatbeleid/asielbeleid*.' De antwoorden lopen van 1 'helemaal eens' tot 5 'helemaal oneens' en zijn omgedraaid in deze analyses. De antwoordcategorie 'geen antwoord' is niet meegenomen.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.4 Relatieve belang van criteria voor goed overheidsfunctioneren voor basisonderwijs/vmbo en hbo/wo, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in gemiddelden)

	bo, vmbo	hbo, wo
1	geen eigenbelang	geen eigenbelang
2	open over fouten	deskundigheid
3	deskundigheid	open over fouten
4	beloftes nakomen	problemen succesvol aanpakken.
5	problemen succesvol aanpakken.	weet wat er leeft
6	weten wat er leeft	beloftes nakomen
7	zorgvuldige belangenafweging	gelijke behandeling
8	gelijke behandeling	zorgvuldige belangenafweging
9	kosten en voordelen eerlijk verdelen	kosten en voordelen eerlijk verdelen

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.5a Opleidingsverschillen in effecten van beoordelingen van overheidsfunctioneren op beleidsthema's voor politiek vertrouwen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	klimaat			asiel		
	model 1a	model 1b	model 1c	model 2a	model 2b	model 2c
responsiviteit	0,57*	0,53*	0,53*	0,68*	0,33*	0,33*
procedurele rechtvaardigheid	0,62*	0,69*	0,62*	0,57*	0,79*	0,56*
behaalde resultaten	0,41*	0,40*	0,59*	0,36*	0,36*	0,52*
opleiding (ref. bo, vmbo)						
havo, vwo, mbo	0,16	0,37	0,59 [#]	1,34*	0,80*	0,53 [#]
hbo, wo	0,98*	0,89*	1,42*	1,16*	1,00*	0,83*
interactie-effecten (t.o.v. bo/vmbo)						
havo, vwo, mbo * responsiviteit	0,03			-0,55*		
hbo, wo * responsiviteit	-0,14			-0,34*		
havo, vwo, mbo * procedurele rechtvaardigheid		-0,06			-0,29*	
hbo, wo * procedurele rechtvaardigheid		-0,10			-0,25 [#]	
havo, vwo, mbo * behaalde resultaten			-0,15			-0,18
hbo, wo * behaalde resultaten			-0,34*			-0,19
controlevariabelen						
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>						
2 ^e kwintiel	-0,13	-0,12	-0,13	0,11	0,09	0,09
3 ^e kwintiel	-0,03	-0,03	-0,02	0,21	0,21	0,20
4 ^e kwintiel	-0,01	0,00	0,00	0,25 [#]	0,27 [#]	0,27 [#]
5 ^e kwintiel	0,12	0,12	0,12	0,36*	0,37*	0,36*
<i>man (ref.)</i>						
vrouw	-0,04	-0,03	-0,04	0,01	0,00	0,01
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>						
25-34 jaar	-0,30	-0,32	-0,32	-0,33	-0,34	-0,33
35-44 jaar	-0,28	-0,29	-0,28	-0,40 [#]	-0,40 [#]	-0,38 [#]
45-54 jaar	-0,24	-0,26	-0,24	-0,21	-0,20	-0,20
55-64 jaar	-0,19	-0,21	-0,21	-0,10	-0,11	-0,09
≥ 65 jaar	-0,03	-0,05	-0,05	0,09	0,09	0,10
n	2787	2787	2787	2818	2818	2818
R-squared	0,32	0,32	0,32	0,25	0,24	0,24

* p < 0,05; # p < 0,10.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.5b Inkomensverschillen in effecten van beleidsspecifieke beoordelingen van overheidsfunctioneren op politiek vertrouwen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	klimaat			asiel		
responsiviteit	0,57*	0,52*	0,52*	0,46*	0,33*	0,33*
procedurele rechtvaardigheid	0,63*	0,66*	0,63*	0,56*	0,66*	0,57*
overheidsprestaties	0,40*	0,41*	0,44*	0,37*	0,37*	0,58*
inkomen (ref. 1 ^e en 2 ^e kwintiel)						
3 ^e kwintiel	0,05	0,52	0,41	0,51	0,51	1,01*
4 ^e en 5 ^e kwintiel	0,38	0,12	0,18	0,76*	0,62*	0,95*
	interactie-effecten (t.o.v. 1e en 2e kwintiel)					
3 ^e kwintiel * responsiviteit	-0,00			-0,16		
4 ^e en 5 ^e kwintiel * responsiviteit	-0,10			-0,22		
3 ^e kwintiel * procedurele rechtvaardigheid	-0,19			-0,16		
4 ^e en 5 ^e kwintiel * procedurele rechtvaardigheid	0,00			-0,15		
3 ^e kwintiel * overheidsprestaties	-0,16			-0,41*		
4 ^e en 5 ^e kwintiel * overheidsprestaties	-0,03			-0,32*		
	controlevariabelen					
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>						
havo, vwo, mbo	0,22	0,23*	0,23*	0,16	0,17	0,16
hbo, wo	0,63*	0,64*	0,64*	0,44*	0,45*	0,43*
<i>man (ref.)</i>						
vrouw	-0,04	-0,03	-0,03	0,00	0,00	0,02
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>						
25-34 jaar	-0,35	-0,33	-0,33	-0,33	-0,32	-0,30
35-44 jaar	-0,31	-0,30	-0,30	-0,37	-0,37	-0,35
45-54 jaar	-0,27	-0,26	-0,26	-0,18	-0,18	-0,16
55-64 jaar	-0,22	-0,21	-0,21	-0,08	-0,08	-0,07
≥ 65 jaar	-0,07	-0,06	-0,06	0,11	0,12	0,14
n	2551	2551	2551	2580	2580	2580
R-squared	0,33	0,33	0,33	0,25	0,25	0,25

* p < 0,05.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.6 Samenhang inhoudelijke overeenstemming met huidig regeringsbeleid en oordelen over functioneren op klimaat en asiel

	klimaat						asiel					
	responsiviteit		procedurele rechtvaardigheid		behaalde resultaten		responsiviteit		procedurele rechtvaardigheid		behaalde resultaten	
	model 1a	model 1b	model 2a	model 2b	model 3a	model 3b	model 4a	model 4b	model 5a	model 5b	model 6a	model 6b
te veel of te weinig maatregelen tegen klimaat (koerswijziging)	-0,20*	-0,27*	-0,21*	-0,26*	-0,28*	-0,27*						
te weinig (vs. te veel)		-0,02		0,08		0,11						
Interactie		0,16*		0,10*		-0,03						
veel meer of veel minder asielzoekers toelaten (koerswijziging)							-0,26*	-0,30*	-0,27*	-0,30*	-0,27*	-0,29*
meer (vs. minder)								-0,37*		-0,29*		-0,21*
Interactie								0,29*		0,20*		0,14*
controlevariabelen												
<i>opleiding bo, vmbo (ref.)</i>												
havo, vwo, mbo	-0,01	-0,04	0,01	-0,02	-0,08	-0,08	-0,03	-0,05	-0,00	-0,02	-0,03	-0,04
hbo, wo	0,22*	0,09	0,17*	0,07	-0,04	-0,04	0,10	0,01	0,16*	0,10*	0,01	-0,03
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>												
2 ^e kwintiel	0,02	0,04	-0,00	0,01	0,07	0,07	-0,02	-0,01	0,02	0,02	-0,02	-0,02
3 ^e kwintiel	0,01	0,02	0,10	0,10	0,05	0,05	0,04	0,06	0,04	0,06	-0,04	-0,03
4 ^e kwintiel	0,03	0,03	0,06	0,06	0,05	0,05	-0,04	-0,03	0,06	0,07	-0,10	-0,09
5 ^e kwintiel	0,03	0,04	0,13	0,13	0,02	0,02	0,05	0,06	0,11	0,12	-0,10	-0,09
<i>man (ref.)</i>												
vrouw	0,02	-0,01	-0,01	-0,03	0,03	0,03	-0,04	-0,05	0,01	0,00	0,01	0,01
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>												
25-34 jaar	-0,17	-0,14	-0,04	-0,02	-0,05	-0,05	-0,10	-0,11	0,04	0,04	0,04	0,03
35-44 jaar	-0,36*	-0,29*	-0,18	-0,12	-0,04	-0,05	-0,14	-0,12	-0,04	-0,03	-0,03	-0,02
45-54 jaar	-0,32*	-0,25*	-0,15	-0,09	-0,14	-0,15	-0,25*	-0,24*	-0,17	-0,16	-0,17	-0,16
55-64 jaar	-0,34*	-0,28*	-0,10	-0,06	-0,10	-0,10	-0,27*	-0,26*	-0,09	-0,08	-0,27*	-0,26*
≥ 65 jaar	-0,29*	-0,26*	-0,15	-0,13	-0,07	-0,07	-0,23*	-0,24*	-0,14	-0,15	-0,21*	-0,22*
n	2862	2862	2835	2835	2808	2808	2897	2897	2876	2876	2881	2881
R-squared	0,09	0,17	0,10	0,15	0,20	0,20	0,23	0,27	0,23	0,25	0,24	0,25

* p < 0,05.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.7 Opleidingsverschillen in de effecten van beleidsspecifieke oordelen over overheidsfunctioneren op vertrouwen, gecontroleerd voor inhoudelijk overeenstemming en de richting daarvan, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in regressiecoëfficiënten)

	klimaat		asiel		asiel	
	behaalde resultaten		responsiviteit		procedurele rechtvaardigheid	
responsiviteit	0,53*	0,44*	0,62*	0,60*	0,26*	0,26*
procedurele rechtvaardigheid	0,60*	0,56*	0,53*	0,53*	0,75*	0,74*
behaalde resultaten	0,57*	0,60*	0,29*	0,29*	0,30*	0,29*
<i>opleiding (ref. bo, vmbo)</i>						
havo, vwo, mbo	0,65*	0,58	1,28*	1,23*	0,73*	0,74*
hbo, wo	1,43*	1,12*	1,09*	1,07*	0,93*	0,90*
interactie-effecten (t.o.v. bo/vmbo)						
havo, vwo, mbo * behaalde resultaten	-0,17	-0,15				
hbo, wo * behaalde resultaten	-0,33*	-0,26*				
havo, vwo, mbo * responsiviteit			-0,54*	-0,52*		
hbo, wo * responsiviteit			-0,36*	-0,33*		
havo, vwo, mbo * procedurele rechtvaardigheid					-0,28	-0,28*
hbo, wo * procedurele rechtvaardigheid					-0,27*	-0,24
inhoudelijke overeenstemming						
oneens met status quo	-0,04	-0,15*	-0,16*	-0,28*	-0,16*	-0,28*
interactie-effecten voor richting van inhoudelijke afwijking						
oneens met status quo * richting		0,20*				
oneens met status quo * richting				0,25*		
oneens met status quo * richting						0,26*
controlevariabelen						
<i>inkomen 1^e kwintiel (ref.)</i>						
2 ^e kwintiel	-0,10	-0,08	0,13	0,11	0,11	0,09
3 ^e kwintiel	0,01	0,01	0,25	0,26	0,25	0,26
4 ^e kwintiel	0,03	0,04	0,31*	0,28*	0,33*	0,30*
5 ^e kwintiel	0,17	0,19	0,42*	0,40*	0,43*	0,40*
<i>man (ref.)</i>						
vrouw	-0,05	-0,09	-0,02	0,00	-0,02	0,00
<i>leeftijd 18-24 jaar (ref.)</i>						
25-34 jaar	-0,30	-0,27	-0,40	-0,37	-0,41	-0,38
35-44 jaar	-0,30	-0,25	-0,42	-0,38	-0,41	-0,38
45-54 jaar	-0,25	-0,18	-0,27	-0,25	-0,27	-0,25
55-64 jaar	-0,20	-0,15	-0,17	-0,16	-0,18	-0,17
≥ 65 jaar	-0,05	-0,03	0,03	0,03	0,02	0,02
n	2497	2497	2552	2552	2552	2552
R-squared	0,33	0,35	0,27	0,28	0,26	0,27

* p < 0,05.

Bron: SCP (SCO'23)

Tabel B10.8 Beleidsspecifieke oordelen over functioneren van de regering naar opleiding en inkomen, bevolking 18 jaar en ouder, 2023 (in gemiddelden)^a

	klimaat			asiel		
	responsiviteit	procedurele rechtvaardigheid	behaalde resultaten	responsiviteit	procedurele rechtvaardigheid	behaalde resultaten
allen	2,45	2,49	2,31	2,21	2,29	2,07
opleiding						
bo, vmbo	2,36	2,39	2,35	2,08	2,10	1,97
havo, vwo, mbo	2,39	2,46	2,30	2,15	2,23	2,04
hbo, wo	2,58	2,59	2,30	2,38	2,52	2,20
inkomen						
1 ^e kwintiel	2,36	2,37	2,22	2,17	2,21	2,11
2 ^e kwintiel	2,47	2,46	2,39	2,20	2,27	2,11
3 ^e kwintiel	2,44	2,53	2,32	2,22	2,27	2,06
4 ^e kwintiel	2,48	2,52	2,33	2,17	2,33	2,04
5 ^e kwintiel	2,56	2,64	2,33	2,34	2,45	2,10

a Vetgedrukte scores zijn statistisch significant ($p < 0,05$) hoger of lager dan andere groepen binnen een bepaald achtergrondkenmerk.

Bron: SCP (SCO'23)